

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

МАСТЕР РАД
**ДЕЛАТНОСТ СЛУЖБИ БЕЗБЕДНОСТИ У
ПРАВНОМ ПОРЕТКУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ**

Ментор: проф. др Милош Прица

Студент: Валентина Петковић

број индекса: M012/21УП

Август, 2022.

С А Д Р Ж А Ј:

УВОДНА РАЗМАТРАЊА	3
1. САВРЕМЕНИ КОНЦЕПТ БЕЗБЕДНОСТИ	7
2. РЕФОРМА СЕКТОРА БЕЗБЕДНОСТИ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	14
2.1. Појам безбедоносних служби	17
2.2. Домети обавештајно–безбедоносних служби у Републици Србији	20
3. ДЕЛАТНОСТ СЛУЖБИ БЕЗБЕДНОСТИ У ПРАВНОМ ПОРЕТКУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ.....	24
3.1. Безбедносно–информативна агенција (<i>БИИ</i>).....	25
3.2. Војно – обавештајна агенција (<i>ВОА</i>)	37
3.3. Војно – безбедносна агенција (<i>ВБА</i>).....	33
4. КОМПАРАЦИЈА ТРИЈУ СЛУЖБИ БЕЗБЕДНОСТИ.....	41
ЗАКЉУЧАК.....	45
ЛИТЕРАТУРА.....	46
БИОГРАФИЈА КАНДИДАТА.....	51

УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Концепт националне безбедности често се подразумева у смислу само да означава очување суверенитета, територијалног интегритета и унутрашње стабилности са фокусом на принудну моћ државе. У данашњем сложенем и међузависном свету који је суочен са многим нетрадиционалним претњама, попут пандемија и климатских промена, то се мора посматрати на холистички начин.

Тако свеобухватан поглед на националну безбедност захтева да детерминанта безбедности нису само принудни елементи државне власти, већ и њена свеобухватна национална моћ, при чему је потоња комбинација многих фактора у свим аспектима националног живота. Обавештајне службе представљају готово самосталну државну институцију која је специјализована и овлашћена да свим начинима и средствима који су законски, јавни али и тајни, прикупља податке и информације о другим државама или њеним институцијама, као и о могућим противницима. Самостално или у сарадњи са другим државним органима, оне својом активношћу спроводе део државних и политичких циљева земље везаних за безбедност. Безбедносно–обавештајни систем, уједињује обавештајне и безбедносне организације и институције, начине и средства које они користе у раду, механизме координације и контроле над њима и пратећу регулативу у тој области. Из овога можемо закључити да су обавештајно – безбедносне службе најодговорније за деловање система безбедности у земљи. У Републици Србији, *Законом* је утврђено постојање три безбедносно–обавештајне службе, и то једна цивилна, Безбедносно–информативна агенција (БИА) и две војне, Војно – безбедносна агенција (ВБА) и Војно – обавештајна агенција (ВОА).

Предмет рада представља делатност наведених служби безбедности у правном поретку Републике Србије. *Законом о основама уређења служби безбедности* (који је донет 2007. године), регулисано је усмеравање и усклађивање рада служби безбедности и надзор над њиховим радом, те дефинисана руководећа и контролна тела и њихове надлежности. Осим историјске перспективе, спроведена је анализа правних аката од посебног значаја за реформу безбедносно–обавештајног система у Републици Србији. Временско одређење предмета истраживања односи се на период од оснивања служби безбедности Србије до садашњег тренутка. Просторно

одређење предмета истраживања односи се превасходно на службе безбедности Републике Србије.

Циљ рада се огледа у приказу основних појмова унутар предметне проблематике. Конкретно, потребно је истражити и приказати дефинисање појма делатности служби безбедности Србије, њихову поделу и делокруг и начин рада у оквиру њихових надлежности. Ужи циљ рада је да се применом научних метода дође до сазнања о разликама делатности служби безбедности у правном поретку Републике Србије. Дакле, научни значај рада представља приказ делатности служби безбедности у правном поретку Републике Србије. Поред тога, као још један циљ рада огледа се приказ положаја служби безбедности у организацији државне управе Републике Србије. Наиме, предочени циљ је у теоријском делу рада постигнут на нивоу дескрипције, тежишно применом методе анализе садржаја, у оквиру конкретног приказа делокруга и надлежности рада трију служби безбедности Републике Србије: БИА, ВБА, ВОА – е. Значај рада за даља истраживања огледа се у разграничавању надлежности агенција и компаративном приказу са делокругом рада полиције.

Теоријски значај овог рада огледа се у темељној анализи националне регулативе која се односи на питање делатности служби безбедности у правном поретку Републике Србије, као и у приказу и анализи међусобног односа служби безбедности Републике Србије, њихове координације, уз посебан осврт на анализу делатности служби безбедности и делатности полиције и њихове међусобне сарадње.

Практични значај рада јесте да овако обрађена тема *Делатности служби безбедности у правном поретку Републике Србије*, пружа основ за унапређење регулативе која се односи на уређење и делатност безбедоносних структура у правном поретку Републике Србије.

На основу циља рада рада пошли смо од **основне хипотезе:**

Х0: Службе безбедности функционишу на основу и у оквиру Устава, закона, других прописа и опитих аката, стратегије националне безбедности, стратегије одбране и дефинисане безбедносно – обавештајне политике Републике Србије.

Могуће је поставити следеће **посебне хипотезе:**

Х1: БИА представља централну безбедносно–обавештајну службу.

X2: Делокруг рада БИА – е је по важећим законским одредбама ван полиције.

X3: У оквиру делокруга рада и надлежности БИА – е и ВОА – е налазе се бројни изазови и недостаци за које се сматрају да умањују ефикасност обавештајног система државе.

X4: Поред великог броја примарних задатака служби безбедности Србије, велики безбедоносни проблеми као што је то случај са неконтролисаним миграцијама, остају ван сфере интересовања служби, јер су професионално уже усмерене.

Рад је заснован на анализи како домаће, тако и стране стручне литературе, као и савремених извора. Како би били испоштовани основни методолошки захтеви, користиле су се различите методе при истраживању релевантне литературе. Предочени текст у раду обликован је **методом дескрипције**.

Метода теоријске анализе садржаја користи се у стварању теоријске основе истраживања са циљем расветљавања проблема истраживања и да омогући одређивање предмета истраживања, дефинисање основних појмова, да се утврде циљеви рада и истраживачке хипотезе. Користила се и метода студије случаја која представља једну од истраживачких метода која се ослања на један случај, коришћена је за приказ делокруга и надлежности рада трију наших служби безбедности: Безбедносно–информативне агенције (БИА, као цивилна), Војно – безбедносне агенције (ВБА као војна) и Војно – обавештајне агенције (ВОА, такође као војна). Када се усмеримо на конкретизоване случајеве, као што су овде у питању службе безбедности Републике Србије, можемо да дамо детаљна запажања током дужег временског периода.

Структуру рада чини неколико целина. Поред уводног и закључног, рад се састоји из два дела. У теоријском делу рада на основу проучавања релевантне стручне и домаће литературе, размотрићемо одређена питања важна за разумевање предмета истраживања – конкретније делокруга рада безбедносно–информативних агенција и њиховог историјата. За потребе сваког рада, првобитно је потребно дефинисати основне појмове, тачније категоријално – појмовни систем. Дакле, теоријски део рада првобитно ће одредити појам безбедоносних служби и њихове критеријуме поделе. Пре саме поделе безбедоносних служби у Републици Србији, представљена је и реформа сектора безбедности која је имала утицаја на формирање посебних безбедоносних агенција наше државе. У другом делу рада, говори се о

делокругу и надлежности рада трију наших служби безбедности: Безбедносно–информативне агенције (*БИИ*), Војно – безбедносна агенције (*ВБА*) и Војно – обавештајне агенције (*ВОА*). У оквиру овог дела рада приказана је организација, делокруг рада поменутих безбедносних служби Србије и њихових функција, где је посебан аспект посвећен контроли над радом ових функција. Такође, у посебном делу указано је на њихове сличности и разлике.

У последњем делу рада представљена су закључна разматрања, у оквиру којих је направљен компаративни приказ делатности служби безбедности и њихово поређење са полицијом.

1. САВРЕМЕНИ КОНЦЕПТ БЕЗБЕДНОСТИ

Појам *безбедност* мењао је своје значење кроз историју. Данас постоји велики број дефиниција безбедности, које зависе од контекста у коме се овај термин употребљава. У политичким наукама и науци о међународним односима он представља један од централних појмова, а настала је и засебна поддисциплина – студије безбедности – у чијем се центру пажње налази овај појам.¹ Национална безбедност описује се као способност државе да се побрине за заштиту и одбрану својих грађана. Samuel Makinda дефинише безбедност као „очување норми, правила, институција и вредности друштва.“²

Безбедност је инхерентно споран концепт, који обухвата широк спектар сценарија, и обично се користи у односу на низ личних и друштвених активности и ситуација. Безбедност се може разликовати између свакодневне безбедности на индивидуалном нивоу (*храна, економска безбедност*), сигурности за повољне услове (*владавина права и законит процес, друштвени развој, политичке слободе*) и безбедности од неповољних услова или претњи (*рат и насиље, криминал, климатске промене*).

Термин безбедност се користи у три широка сегмента.

Први је општа, свакодневна употреба термина. У овом случају, сигурност се односи на жељу за сигурношћу или заштитом.

Друго је употреба речи у политичке сврхе, који се односе на политичке процесе, структуре и радње које се користе да би се осигурала сигурност дате политичке јединице или ентитета. Термин *безбедност* се често користи као политичко оруђе за давање приоритета датом питању или уоченој претњи унутар ширег политичког домена.

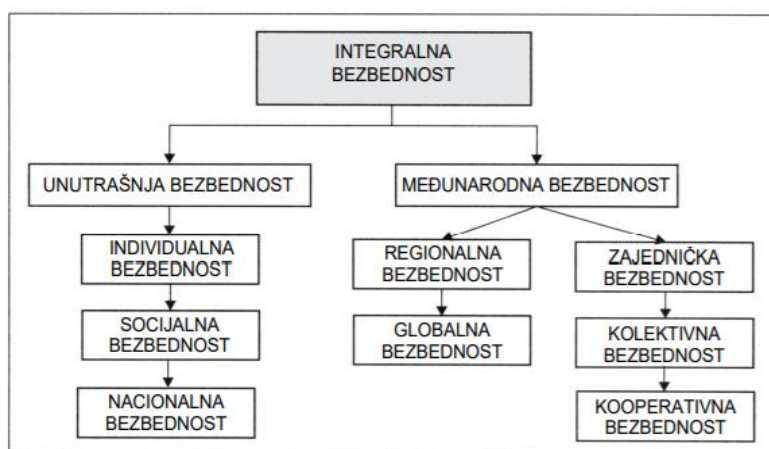
¹Ејдус Филип, *Међународна безбедност: теорије, сектори и нивои*, Службени гласник, саиздаваштво са Београдским центром за безбедносну политику, 2012. стр. 45.

²Makinda, Samuel, *Sovereignty and Global Security*, Security Dialogue, Sage Publications, 29/1998, 281 – 292.

Треће *безбедност* се може користити као аналитички концепт за идентификацију, дефинисање, концептуализацију, објашњење или предвиђање друштвеног развоја као што су безбедносна политика, институције и структуре управљања.

Политички гледано, употреба термина *безбедност* драстично се повећала у другој половини двадесетог века. Након савезничке победе којом је окончан Други светски рат, војне и обавештајне институције владе Сједињених Држава су прошле кроз велико реструктурирање.

„При одређивању појма безбедности полази се, углавном, од става да је безбедност основни атрибут сваке државе и да је везана за њену заштитну функцију. Као функција у одређеном друштву, систем безбедности може бити различито организован, у зависности од карактера друштва. Тако се разликују три вида функције: заснована на чисто војним принципима заштите и типично милитаристичким облицима државне организације, као вид класичне државне заштите и као облик комбинације државног, односно друштвеног механизма заштите у системима који иду на одређене облике подруштвљавања функције безбедности.”³

Слика 1.Класификација безбедности⁴

Када говоримо о концепту безбедности, потребно је нагласити да је то појам који је шири од замисли безбедности. У *Вебстеровом малом, енциклопедијском речнику* енглеског језика под концептом се подразумева „генерална свеобухватна замисао, мишљење или идеја, једна идеја сачињена комбинацијом свих карактеристика или делова неке целине.”⁵ Аутор Grizold идентификује пет

³ Стајић Љубомир, *Основи система безбедности*, Нови Сад: Правни факултет, 2011, стр. 23.

⁴ Исто.

⁵ *Webster's Encyclopedic Unabridged Dictionary of the English Language*, Gramercy books, New York/Avenal, New Jersey, 1989, p. 304.

карактеристика националне безбедности: обезбеђивање постојања државе као политичке заједнице и физички опстанак становништва, заштита територијалног интегритета, одржавање политичке независности, обезбеђивање једнакости живота и играјуће виталног интереса државе у политику националне безбедности.⁶ Ове карактеристике показују да је безбедност одговорност државе. Традиционално, државни суверенитет и легитимитет зависе од нивоа независности те државе и њене способности да управља својом територијом без спољног мешања. Још један важан аспект традиционалне концепције безбедности је подршка коју влада добија од грађана.⁷

„Кад су у питању стратегије појединих држава, уочавају се три приступа систему националне безбедности: 1) систем националне безбедности је саставни део стратегије националне безбедности, подразумевајући и његово дефинисање (Србија, Црна Гора, Словенија), 2) систем националне безбедности није експлицитно заступљен у стратегији националне безбедности, али се препознају његови кључни делови – оружане снаге, обавештајно-безбедносни систем, полиција (Русија, Албанија, Аустрија) и 3) о систему националне безбедности доноси се посебан закон (САД, Хрватска).”⁸

„На то да се безбедност одувек сматра државном функцијом, указивао је и познати француски економиста Пол Лирој–Болије, који је у својим делима наводио да држава има и може имати само три функције: да штити безбедност (колективну, безбедност целе нације и безбедност појединца и његових права), да изриче право и да чува, односно преноси националну баштину будућим генерацијама, те да штити природна богатства и регулише водене токове.”⁹ Професор Форца тврди: „Системска функција (мисија, циљ, улога) система националне безбедности јесте безбедност државе и грађана, јер је безбедност функција (надлежност) државе. Функције система националне безбедности, као подсистема државе, испољене као послови, активности и одређене мере, јесу: управљање, одбрана, заштита, безбедносно – обавештајна функција, функција приватне и корпоративне безбедности, контрола и надзор и санкционисање. Те функције, условно, поимају се као управљачке и

---

⁶Grizold, A. "The Concept of National Security in the Contemporary World". *International Journal on World Peace*, 1994. Vol.11, No.3.

⁷Newman, E. "Critical Human Security Studies". *Review of International Studies*, 2010. Vol.36, No.1.

⁸Форца, Б. *Системи безбедности*, скрипта. Факултет за пословне студије и право, 2019. Београд.

⁹Форца Божидар, *Теоријско одређење функција система националне безбедности*, Безбедност 1/2019, стр. 48.

извршне.”¹⁰Са повратком на такмичење великих сила, приоритети националне безбедности се мењају. Државе, а не недржавни актери попут терористичких група или побуњеника, су примарна претња безбедности. Вратила се идеја да безбедност обухвата више од само војних и одбрамбених питања, посебно у светлу претњи које представљају растући национализам и непријатељске стране информативне операције. Безбедносна парадигма двадесет првог века проширила се на скоро сваки аспект људског живота. Растући национализам покреће онтолошку и друштвену несигурност. Овај тренд је делимично подстакнут економском неједнакошћу и стагнацијом, заједно са приливом миграната и избеглица који беже од насилних сукоба, хуманитарних катастрофа и економских тешкоћа.

Према Мијалковићу постоје **основне функције националне безбедности**. То су функција достизања, развоја и унапређења друштвених и државних вредности, интереса и функција контроле безбедносних изазова, ризика и претњи.”¹¹ Даниловић, Гордић и Благојевић разликују опште и посебне функције система националне безбедности, при чему посебне функције именују као делатности. Под посебним функцијама система националне безбедности подразумевају се: прикупљање, обрада и пласирање информација у свим сферама унутрашње и спољне безбедности за потребе владе, одбрану државе од свих облика спољног и унутрашњег оружаног и неоружаног угрожавања и угрожености, обезбеђење јавног реда и мира и безбедности друског, ваздушног и речног (поморског) саобраћаја, осигурање безбедности и пуне контроле граница, обезбеђење безбедности и сигурности људи, имовине и пословања, заштиту људских права и слобода, укључујући и мањинска права и учешће у изградњи и очувању мира у региону и свету.”¹²

У контексту теме чини се да је корисна дефиниција националне безбедности Самуела Макинде као *очувања норми, правила, институција и вредности друштва*.¹³ Даље, тврди да би све институције, принципи и структуре повезане са друштвом, укључујући и његове људе, требало заштитити од *војних и невојних претњи*.

---

¹⁰Исто, стр. 66.

¹¹ Мијалковић, С. *Национална безбедност*. Полицијска академија, Београд, 2009. стр. 279.

¹² Даниловић, Н., Гордић, М., Благојевић, С. *Савремени системи безбедности*. Научна књига, Београд, 2016.

¹³ Makinda, Samuel, *Sovereignty and Global Security, Security Dialogue*, Sage Publications, 29/1998: 281-292.

Теоријска и практична расправа о савременим изазовима, ризицима и претњама, практично, започела је након Хладног рата. Наиме, пројектовани и очекивани сукоб светских сила САД и СССР, као и политичко – војних савеза које су предводили – НАТО и ВУ, је избегнут *победом* Запада. У том смислу, та главна – војна претња безбедности, како у теорији, тако и у званичним документима бројних земаља супституисана је мноштвом нових изазова, ризика и претњи. Сублимацију нових изазова, ризика и претњи приказаћемо на примеру два теоријска рада (Табела 1).

Табела 1. *Два приступа савременим изазовима, ризицима и претњама*

ПРИСТУП 1	ПРИСТУП 2
<p>Сукоб ниског интезитета</p> <p>Грађански рат</p> <p>Тероризам</p> <p>Организовани криминал</p> <p>Сајбер ратовање¹⁴</p>	<p>тероризам,</p> <p>пролиферација оружја за масовно уништење</p> <p>страни притисци и опасност угрожавања</p> <p>територијалног интегритета</p> <p>различити видови екстремизма</p> <p>шпијунажа</p> <p>неконтролисане миграције</p> <p>економско-социјални проблеми</p> <p>корупција и организовани криминал</p> <p>природне и техничко-технолошке несреће и</p> <p>сајбер криминал.¹⁵</p>

Извор: Ауторка на бази наведених извора

Као што видимо, постоји много безбедносних изазова који се разликују од традиционалних претњи. Иако имамо примере када неке земље имају овакву врсту претњи на свом прагу, можемо рећи да се већина земаља мора бавити другим питањима која укључују савремене безбедносне изазове. Субјекти и снаге функције безбедности су сви државни органи, цивилно друштво, медији, финансијске и царинске институције, образовно васпитне установе и грађани. Да би се правовремено реаговало, и успешно спречила појава угрожавања безбедности, друштво формира безбедносно–обавештајни систем који врши анализу и процену

¹⁴<https://odbranaibebezbednost.rs/2020/02/20/asimetricne-pretnje-ogledalo-danasnjice/> (05.06.2021).

¹⁵Витас Милица, *Компаративна анализа стратегија националне безбедности*, дипломски рад, Факултет за пословне студије и право, Београд, 2019.

угрожавања безбедности виталних друштвених вредности и планира предузимање превентивних мера, с тим у вези.¹⁶

Зоран Кесић дефинише приватно полицијско деловање у ширем и у ужем смислу. У ширем смислу се дефинише на следећи начин: *Као скуп организованих облика деловања добровољног и комерцијално усмереног недржавног особља чије примарне делатности укључују супротстављање криминалном понашању* (у овом случају полицијско деловање подразумева добровољно учешће грађана, приватно обезбеђење, приватна детективска делатност). У ужем смислу се дефинише: *Као скуп правно утемељених делатности, професионалног типа, ван оквира надлежности државних органа, које су организоване ради пружања одређених услуга заштите личне и имовинске сигурности грађана и прикупљања информација по наруџбини* (у овом случају полицијско деловање подразумева уговорно обезбеђење, унутрашње обезбеђење, приватну детективску делатност).¹⁷

Недржавни сектор безбедности је већ постао део безбедносне стварности Србије. Истовремено, долази до експанзије безбедносних претњи којима држава традиционално није поклањала нарочиту пажњу (*трговина људима, насиље у породици, насиље на радном месту, родно и полно засновано насиље*), што је условило развој невладиних организација које су настојале да их спрече, сузбију и да помогну жртвама. Оснивањем наведених субјеката, којих у свету има више врста, створен је нови – недржавни сектор безбедности. Овај сектор безбедности се често назива и приватном безбедношћу и цивилном безбедношћу. Првим називом се наглашава контраст јавној безбедности о којој се традиционално и првенствено старају полиција и друге безбедносне службе. Услуге заштите безбедности лица и имовине обухватају физичко – техничко обезбеђење лица, имовине и пословања у редовним и опасним ситуацијама или на критичним инсталацијама. Исте агенције истовремено врше и обуку и издају лиценце за рад у овом подсектору тзв. приватне безбедности, али и обезбеђују заштитну опрему и уређаје. Радијус њиховог ангажовања ужи је него надлежност приватних компанија за војни менаџмент, консалтинг и пружање војних услуга. Механизми заштите субјеката економско-енергетског сектора називају се корпоративном безбедношћу.¹⁸

¹⁶Тешић Владимир, *Етиологија и превенција појава угрожавања безбедности*, стр. 13.

¹⁷Кесић, З., *Приватни сектор у контроли криминалитета*, Београд, 2009, стр. 11–15.

¹⁸Мијалковић Саша, *О недржавном сектору националног система безбедности – инострана и домаћа искуства*, Страни правни живот 2/2010, стр. 260

Суштина система безбедности јесте у томе да друштво преко ње остварује одређени циљ, који се првенствено састоји у заштити сопственог опстанка и прогресивног развика у складу са могућностима, с тим да је функција безбедности у савременим државама данас много шира, јер делатност органа безбедности подразумева и одређену делатност друштвених субјеката, којима бављење пословима безбедности није примаран задатак.¹⁹ Када се говори о односу безбедности и приватне безбедности треба истаћи чињеницу да је карактеристична област деловања приватне безбедности управо у домену обезбеђења лица, имовине и пословања предузећа и других правних лица, па имајући у виду њен садржај и значај, приватна безбедност се може одредити као подсистем безбедности.²⁰

Уколико не дође до спровођења суштинских реформи за интеграцију имиграната и избеглица од стране Запада, уследиће проширење постојећих друштвених подела које ће као последицу имати нарушавање легитимитета демократских институција, загађујући националне идентитете ксенофобичним осећањима.

---

¹⁹ Стајић, Љубомир, *Основи система безбедности*, Полицијска академија, Београд, 2003, стр. 25.

²⁰ Бошковић, Мићо, *Основи детективске делатности*, Факултет за правне и пословне студије, Нови Сад, 2006. године, стр. 14.

2. РЕФОРМА СЕКТОРА БЕЗБЕДНОСТИ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Током протекле две деценије извршена је темељна реорганизација сектора безбедности у нашој земљи. Усвојени су бројни стратешки документи и прописи који су на транспарентан начин устројили систем националне безбедности. Службе безбедности, као делови система, имају веома важну улогу у очувању виталних вредности државе и друштва у целини. Њихова улога у заштити националних интереса дефинисана је доношењем одређених правних аката.

Када је у питању Република Србија, важно је нагласити да су суштинске реформе обавештајних и безбедносних служби, имајући у виду и потребу испуњавања захтева које намећу процеси демократизације и евроинтеграција, управо у њиховом интересу, без обзира на уобичајене оцене да се због устаљености и затворености као инхерентне карактеристике њиховог рада, службе опиру контроли, а тиме и реформама.²¹

Службе безбедности своју моћ темеље у тајном и ексклузивном приступу и контроли информација, на основу чега тајно утичу на најважније одлуке и токове у друштву и држави. Зато свака реформа служби безбедности мора да подразумева успостављање институционалних аранжмана као и механизма и процедура које онемогућавају злоупотребу тајног прикупљања података, те чине могућим делотворан надзор и контролу над њима.

Распадом савезне државне заједнице, Србија је добила прилику да реформише и обликује безбедносно-обавештајни систем на свеобухватан и целовит начин, у складу са својим могућностима и потребама, изазовима, ризицима и претњама.²² На основу ЗОУСБ, престале су да постоје две службе безбедности при Министарству спољних послова – Служба за истраживање и документацију (СИД) и Служба безбедности (СБ). Део њихове надлежности преузела је Безбедносно-информативна агенција, посебно у оном делу који се односи на безбедносну заштиту наведеног

---

²¹ Ковач, С. (2007). *Реформа обавештајно-безбедносних служби у Србији*. У: Хаџић, М. (Ур.), Реформа сектора безбедности у Србији – достигнућа и перспективе. Београд: Центар за цивилно-војне односе, 79-85. http://www.bezbednost.org/upload/document/rsb_dostignuca_i_perspektive.pdf

²² Ђукић, С. и Аврамовић, Н. М. Компаративна анализа националнообавештајно-безбедносног система Републике Србије и Републике Мађарске. *Војно дело*, 2019. број 71(3), 95-111.

министарства.²³ Дакле, усвајањем *Закона о основама уређења служби безбедности*, укинут је СИД, једина служба са искључиво обавештајном мисијом и задацима, на чији рад се југословенска дипломатија деценијама ослањала, као на озбиљан извор обавештајних информација, анализа и процена.²⁴ Због тога Србија нема више праву цивилну обавештајну службу. Њено укидање је образложено чињеницом да је Србија мала држава, те да јој није потребан велики број различитих служби.²⁵

Служба за истраживање и документацију била је организована у оквиру *Државног секретаријата за иностране послове* (ДСИП). Основни задатак службе било је „прикупљање обавештајних података и сазнања за потребе спољне политике и безбедности земље“. Настала је 1952. издвајањем Првог (обавештајног) одељења из тадашње Управе државне безбедности (УДБ) и премештањем у Државни секретаријат за иностране послове Федеративне Народне Републике Југославије (ФНРЈ).

Простор за злоупотребе у области тајног надзора комуникација постао је врућа тема и у ЕУ након Сноуденових открића 2013. године, те је Европска Унија предузела напоре да прати овлашћења и праксу безбедносно – обавештајних служби држава чланица.²⁶ Истраживање узрока и обима кризе владавине права у Северној Македонији изнедрило је и специфичне препоруке европских експерата у овој области. Они су се позивали пре на европске стандарде, него на правне тековине ЕУ. Препоруке изнесене у тзв. *Прибе извештају* из 2015. могу да послуже и другим државама Западног Балкана да преиспитају унапреде рад националних безбедносних служби.²⁷

У Србији је проблем значајнији јер службе безбедности, нарочито цивилна Безбедносно – информативна агенција (БИА), активно учествују у кривичним истрагама. Штавише, због ограничених капацитета полиције, спровођење мера тајног надзора комуникација углавном се препушта БИА-и. Европска унија је ово препознала као проблем, наглашавајући у годишњим извештајима још од 2013.

---

²³Лазих, Р. *Демократска и цивилна контрола рада служби безбедности у Републици Србији од 2000. до 2010. године*. Докторска дисертација, Београд: Факултет политичких наука, 2013.

²⁴Драгишић, З. *Систем националне безбедности Републике Србије*. Београд: Факултет безбедности, 2011.

²⁵Петровић, П. (2011). *Надзор служби безбедности на Западног Балкану: Случај Србија*. Београд: Београдски центар за безбедносну политику (БЦБП). Преузето са: http://www.bezbednost.org/upload/document/nadzor_sluzbi_bezbednosti_na_zapadnom_balkanu_sl.pdf

²⁶Петровић Предраг, Пејић Никић Јелена (2020). *Реформа служби безбедности у Србији у контексту европских интеграција, прЕУговор предлог практичне политике 12/12*, Београдски центар за безбедносну политику, стр. 4

²⁷Jelena Pejić, Sonja Stojanović Gajić. *Zašto nam pride treba i Pribe izveštaj? Kako preokrenuti trend zarobljavanja država na Zapadnom Balkanu*. Koalicija prEUgovor, Beograd, 2018, <http://preugovor.org/Practicne-politike/1483/Zasto-nam-pride-treba-i-Pribe-izvestaj.shtml>

године да зависност полиције од БИА у примени посебних мера тајног надзора није у складу са европским стандардима. Стога је решење овог проблема нашло места међу мерилима за поглавље 24 (*Правда, слобода и безбедност*), а самим тим и у акционом плану за ово поглавље. Годинама уназад не види се помак у овој области, а критике ЕУ све више губе оштрицу. Европска унија треба да нађе механизам за адекватно реаговање на сигнале злоупотребе служби безбедности на које указује цивилно друштво у Србији, али и у другим државама Западног Балкана, пре него што се догоди афера великих размера као у Северној Македонији 2015. године.²⁸

Национална безбедност Србије јесте објективно стање заштићености њених националних вредности и интереса од свих облика угрожавања, те субјективан осећај безбедности грађана Републике Србије. Представља *резултат утицаја стратегијског окружења и предузетих мера и активности државних органа и институција у извршавању безбедносних функција, те деловања других субјеката у свим областима друштвеног живота*. Република Србија настоји да, као војно неутрална држава, непрестано унапређује свој систем безбедности ради постизања што ефикаснијег одговора на изазове, ризике и претње безбедности. Систем националне безбедности састоји се од **управљачког и извршног дела**. Системом националне безбедности управљају највиши носиоци законодавне и извршне власти, у складу са Уставом, општеприхваћеним правилима међународног права и потврђеним међународним уговорима, законом и другим прописима.

Табела 2. Подела система националне безбедности²⁹

<p>Извршни део система националне безбедности</p>	<p>својим превентивним деловањем, ефикасним реаговањем и отклањањем последица угрожавања безбедности обезбеђује очување националних вредности и заштиту и остваривање националних интереса. Извршни део система националне безбедности чине: систем одбране, систем унутрашње безбедности, безбедносно – обавештајни систем и други субјекти значајни за националну безбедност. Структура извршног дела се прилагођава природи изазова, ризика и претњи.</p>
--	--

²⁸Ибидем, стр. 18.

²⁹Стратегија националне безбедности Републике Србије, Службени гласник РС, број 94 од 27. децембра 2019.

Управљачки део система националне безбедности	ствара стратегијско – доктринарне, нормативно – правне, организационе, материјалне и друге услове за његово функционисање, и усмерава његово деловање у заштити и остварењу националних интереса и супротстављању изазовима, ризицима и претњама безбедности. Управљачки део система националне безбедности чине Народна скупштина, председник Републике, Влада и Савет за националну безбедност.
--	---

Свеобухватан процес реформи безбедносно–обавештајног система у Србији, започет је после политичких промена 2000. године. Међутим, Србија је тек изласком Црне Горе из државне заједнице 2006. године добила могућност да као суверена држава заокружи и обликује сопствени безбедносно–обавештајни систем. То је учињено доношењем *Закона о основама уређења служби безбедности Републике Србије* (ЗОУСБРС) из 2007. године.³⁰ Наведени систем чине Савет за националну безбедност (СНБ), Биро за координацију (БЗК), Безбедносно-информативна агенција (БИА), Војнобезбедносна агенција (ВБА), Војнообавештајна агенција (ВОА) и Министарство унутрашњих послова (МУП). Неки аутори сматрају да су нове обавештајно–безбедносне службе, формиране без детаљне припреме и темељне консултације свих релевантних политичких и безбедносних чинилаца, као и да су у питању само *козметичке* и формацијске, али не и суштинске промене.³¹

2.1. Појам безбедносних служби

Служба безбедности је појам који спаја унутрашње обавештане службе. Уређење државе, односно државно и друштвено уређење, утиче како на број безбедносних служби, али и на њихову организациону структуру, а ова опредељује улогу, место и функционисање дате безбедносне службе.³²

Службе безбедности представљају централизоване и хијерархијски устројене државне организације у којима директори служби безбедности имају велику моћ

³⁰Закон о основама уређења служби безбедности Републике Србије (ЗОУСБРС), Службени гласник бр.116/2007.

³¹ Хацић Мирослав, *Годишњак реформе сектора безбедности*, Центар за цивилно-војне односе, Београд, 2009. стр. 78–79.

³²Шебек В. (2014). *Криминалистичко обавештајни модели организације полиције у контроли криминалитета*, Крагујевац, стр.69.

одлучивања, укључујући у то и људске ресурсе. Зато је јако важно да критеријуми и услови за њихова постављења и разрешења буду јасно дефинисана законима. Како би било јасније надзорним и контролним телима шта треба да контролишу, потребно је таксативно навести и за шта је директор одговоран приликом вршења свог посла. Ова решење постоје у Македонији и Црној Гори, али не и у Србији.

„Обавештајне и безбедносне агенције једине су надлежне и овлашћене да примењују тајне методе и средства ради откривања носилаца тајних припрема и делатности који у наредном периоду прете да наруше систем безбедности државе. У том правцу би требало да делују све обавештајне и безбедносне службе, које применом метода и средстава треба правовремено да открију индикаторе који упућују на могућност појаве свих облика угрожавања безбедности државе. Обавештајне службе, своја сазнања на време треба да достављају политичким структурама државе како би њен систем безбедности правовремено испољио активност на превентивним, репресивним а у случају потребе и борбеним активностима на спречавању угрожавања безбедности државе и њених грађана.”³³ Основне фазе у радном циклусу сваке обавештајне службе, без обзира на њихове карактерне резлике јесу: утврђивање обавештајних – информационих потреба (*одлучују спољнополитичке институције самостално, или по предлогу и у сарадњи са обавештајним руководиоцима*), преношење обавештајних захтева од стране политичких структура које одлучују о обавештајним установама, иницијатива (*анализа обавештајних потреба и захтева, доношење одлуке о покретању обавештајног истраживања, уочавање и разматрање обавештајно-безбедносног проблема*), планирање и организовање обавештајног истраживања (*избор метода и поступака*), прикупљање сирових обавештајних информација, производња обавештајних сазнања (*класификовање, процењивање, анализирање, интерпретација и обједињавање обавештајних информација*), израда завршних обавештајних докумената и уступање завршних обавештајних докумената (*завршног сазнања*) крајњим корисницима и техничка (*евентуално и политичка*) интерпретација обавештајних података.³⁴ Све службе безбедности у свету, иако делују на основу различитих задатака и приоритета и без обзира што своју структуру и облик деловања прилагођавају појединачним изазовима и претњама који се пред њима налазе, свој рад ипак конципирају према истим принципима, на основу којих се, и у

³³ Гаџиновић Радослав, *Улога обавештајних служби у изградњи безбедносне функције државе*, Воно дело 2/2019, стр. 71.

³⁴ Савић А. и др, *Основи државне безбедности*, МУП Републике Србије, 1998, стр. 78

јавној, односно државној администрацији, издвајају од осталих органа и институција. Прикупљање свих релевантних података и сумњивих кретања у друштву, а у циљу заштите уставног поретка, суверенитета и националних интереса, како на домаћем, тако и на међународном плану, основна је карактеристика њиховог деловања, док је обавештајни и контраобавештајни рад основни метод њихове активности и сврха њиховог постојања.

Обавештајне службе у Србији потичу из сличних институција које су настале непосредно по завршетку Другог светског рата у социјалистичкој Југославији (СФРЈ, или *друга Југославија*, период од 1945. до 1992. године). Њихов организациони и функционални континуитет очуван је током постојања заједничке државе Србије и Црне Горе (СРЈ и Државне заједнице Србија и Црна Гора, односно тзв. *трећа Југославија*, од 1992. до 2006. године). Обавештајне службе и даље представљају изузетно моћан и утицајан актер у целокупном сектору безбедности, али који је најмање контролисан. Овај моменат се поново појављивао и после 2000. године, кад год би се формирала нова влада, посебно у виду дуготрајног *ценкања* коалиционих партнера о особи на челу Безбедносно – информативне агенције. Наиме, вишедеценијски опстанак ауторитарних режима на југословенској територији резултирао је потчињавањем државних и националних интереса у корист владајућих. Стога је главни задатак обавештајних служби био заштита интереса оних који су на власти. Прогонили су политичке неистомишљенике и критичаре режима, функционишући првенствено као **политичка полиција**. Обавештајне службе су ту улогу задржале до демократских промена у октобру 2000. године.³⁵

Тајна полиција (или *политичка полиција*) су обавештајне, безбедносне или полицијске агенције које учествују у тајним операцијама против политичких, верских или друштвених противника и дисидената владе. Организације тајне полиције су карактеристичне за ауторитарне и тоталитарне режиме. Они штите политичку моћ диктатора или режима, и често делују мимо закона да би потиснули дисиденте и ослабили политичку опозицију, често користећи насиље.

Када су у питању активности политичке полиције, начин, интензитет и обим примене репресивних мера зависи од карактера политичког система, степена његове стабилности, угрожености, интензитета подривачке делатности и међународног

---

³⁵Милосављевић Богољуб, Петровић Предраг, *Безбедносно – обавештајне службе Републике Србије*, https://bezbednost.org/wp-content/uploads/2020/06/11_milosavljevic_petrovic_2009_sluzbe.pdf

положаја дате државе у одређено време. У случају кризе, односно рата, примењују се све мере репресије према политичким противницима. Анализом праксе у прошлости и у савременим приликама, уочава се да политичка полиција најчешће примењује следеће превентивно–репресивне мере:

- отворено упозорава носиоца непријатељске делатности
- врши посредно упозорење
- успоставља обавезу јављања органима полиције
- ограничава кретање
- забрањује путовања у иностранство
- конфискује имовину или
- упућује на боравак у одређено место, упућује у логор.

„Са становишта правне науке делатност политичке полиције је парадокс. С једне стране, та делатност је део политике, што ће рећи стварање и одржавање државнога правног поретка у целини. С друге стране, та делатност се састоји у материјалним радњама (полицијским операцијама) као последњем ступњу извршења државних правних аката. С тога је политичка полиција истовремено изнад и испод права.”³⁶

Недавно су се појавила три висококвалитетна текста који проширују наше знање о развоју политичке полиције у XX веку и омогућавају компаративну анализу овог феномена. Хугинсова књига, фасцинантан приказ улоге САД у обуци и манипулисању латиноамеричким полицијским снагама и ширењу одговорности САД у ексцесима ових снага. Збирке Mazower и BerlierePeschanskicy такође изузетно вредни доприноси дебати о полицији. Они покривају прилично слична подручја и укључују неке од истих аутора.

The policing of politics даје релативно више простора улози политичке полиције у демократијама, док се центар фокуса у *Pouvoirs et police* више окреће око ратних година и питања политичке полиције у тоталитарним режимима.

2.2. Домети обавештајно–безбедоносних служби у Републици Србији

Република Србија је независна држава од 2006. године, након одвајања Црне Горе, што је први пут у модерној историји (од 1918. године) довело до потребе за

---

³⁶Петровић Милан, Прица Милош (2020). *Посебно управно право са међународним управним правом*, Ниш: Правни факултет Универзитета у Нишу, стр. 69.

свим обавештајно–безбедносним службама које су раније припадале различитим државним заједницама унутар Србије, да буде реконституисана у српске националне службе. У стварању српског обавештајно–безбедносног система било је много лутања, нејасних решења и неспоразума, разумљивих с обзиром на историјски и политички контекст у коме се одвијало стварање система.

Систем одбране је део система националне безбедности који представља јединствену целину, нормативно, структурно и функционално уређену, чији је циљ остваривање одбрамбених интереса Републике Србије. Безбедносно–обавештајни систем је функционално обједињен део система националне безбедности који чине Безбедносно-информативна агенција, Војнобезбедносна агенција и Војнообавештајна агенција. Њихове надлежности, делокруг рада, овлашћења, задаци, међусобни односи и сарадња, као и демократска и цивилна контрола њиховог рада, регулишу се законом. Послове оперативног усклађивања служби безбедности обавља Биро за координацију рада служби безбедности.³⁷

„Безбедносно–обавештајни систем Србије има одређену генезу развоја и све док се развијао и мењао, он се заправо реформисао, у складу са околностима и променама друштвеног и политичког карактера. Процес демократских промена у Републици Србији започео је 2000. године, још у време СР Југославије, а настављен је и током постојања Државне заједнице Србије и Црне Горе. Реформа се тичала свих друштвених области, посебно државне управе и њених установа и институција.”³⁸ Најважнији извршни актер у већини земаља у систему националне безбедности су безбедносно–обавештајне службе.

Потребно је да безбедносно–обавештајне службе, највишим функционерима државе, дају на располагању прецизне информације на време и да својим начинима и методама заштите уставни поредак као и националне интересе од обавештајних служби других држава и деловање организованих криминалних и терористичких група. „Када је дошло до замене власти 2000. године Србија је отпочела реформу ка либерално–демократском моделу друштва. Та реформа се конкретно односила на службе безбедности. Током 2002. године, усвојен је *Закон о службама безбедности СРЈ*. Законом су уређени положај, функције, овлашћења и контрола служби безбедности на савезном нивоу: Војне службе безбедности и Војне обавештајне

³⁷ Стратегија националне безбедности Републике Србије, Службени гласник РС, број 94 од 27. децембра 2019.

³⁸ Бајагић, М. (2007). *Реформа обавештајно-безбедносног система Републике Србије*. У: Јанковић, П. (Ур.), Девета школа реформе сектора безбедности. Београд: Центар за међународне и безбедносне послове (ISAC), стр. 69-85.

службе, као и Службе безбедности, и Службе за истраживање и документацију, у оквиру Министарства иностраних послова.”³⁹ Само две недеље после усвајања овог Закона, Народна скупштина донела је и Закон о Безбедносно–информативној агенцији. Контрола над радом БИА је решена тако што БИА има обавезу да Народној скупштини и Влади подноси два полугодишња извештаја о раду. Поред тога дужна је и да се придржава начелних ставова и смерница Владе.

Функције обавештајних служби прецизиране су позитивним законским прописима и обухватају уобичајене обавештајне делатности: прикупљање и анализу података од значаја за националну безбедност, одбрану и заштиту економских, спољнополитичких и других интереса земље и достављање ових информација доносиоцима политичких одлука, органима за спровођење закона и другим надлежним државним органима. Поред тога, БИА и ВБА имају и специфичне безбедносне задатке који за циљ имају откривање, спречавање и документовање претњи уставном поретку, националној безбедности и демократским вредностима у друштву. То се пре свега односи на терористичке активности и оружане побуне, облике организованог криминала, кривична дела против уставног поретка и државне безбедности, злочине против човечности и других добара заштићених међународним правом и злочине против Војске Србије. БИА и МСА се такође баве контраобавештајним пословима како би открили (и спречили) активности страних обавештајних служби и заштитили домаће институције.

Ниједна од обавештајних служби нема законска овлашћења да планира или спроводи тајне операције у иностранству, у циљу остваривања спољно – политичких циљева Србије или заштите националних интереса земље. Исто тако, они немају контролу над домаћим политичким и идеолошким неслагањима, иако су под комунистичким режимом и током 1990–их обавештајне службе имале обележја. Први гарант за правилан рад служби безбедности, јесте снажна и добро организована јавна управа. Следећа мера коју савремена јавна управа треба предузети ка службама безбедности јесте то, што ће њихов рад представити јавности, и потрудити се да ознаку тајности рестриктивно употребљавају, и то само за оне случајеве који заиста угрожавају националну безбедност, јер то је нешто, што свакако, повећава степен заштите демократије и индивидуалне безбедности грађана.⁴⁰

---

³⁹ Анастасијевић Д. (2006) *Савет за авет*, Време, број 758

⁴⁰ Михајловић Д. (2017). *Положај и улога служби безбедности у савременој јавној управи*, Београд, стр. 63.

Свет је у сталном покрету и променама, па тако и безбедносни ризици, изазови и претње. У време глобалне међузависности савремене безбедносне претње и изазови јесу глобални по свом обиму, транснационални по својим ефектима и не могу се решити војним средствима. Ту спадају климатске промене, глобални тероризам, ширење оружја за масовно уништавање, економска криза, глад, заразне болести, сајбер напади...

У том контексту традиционални концепт безбедности је мало релевантан. Имајући то у виду, постојећа безбедносна парадигма непримерена је да одговори на савремена питања и због тога је неопходно проширити концепт безбедности узимајући у обзир невојне компоненте безбедности и продубити га тако што ће обухватити и све аспекте друштва. С друге стране, бројна криза у свету данас указује на то да парадигма националне безбедности није далеко премашена, јер су традиционални оружани сукоби, као и војне и паравојне претње по људску безбедност и даље веома присутни.

3. ДЕЛАТНОСТ СЛУЖБИ БЕЗБЕДНОСТИ У ПРАВНОМ ПОРЕТКУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

„Године 2000. у Србији, служба државне безбедности налази се у министарству унутрашњих послова. Употребљава се израз ресор државне безбедности. То је погрешно. Ресор значи министарство. Не може се називати ресором нешто што је део министарства. Може се рећи да од 2000. године ми немамо добар правнички језик у нашим законима. Наиме, један веома значајан елемент квалитета правних текстова је језик тих текстова. Од 2000. године тај елемент у нашим законима је веома занемарен.”⁴¹Савремене обавештајно–безбедносне службе у Републици Србији, настале су као последица остваривања независности Републике Србије, што се догодило 2006. године распадом Државне заједнице СЦГ, када се Црна Гора на референдуму одлучила за независност. То је била одлична прилика да се новим уставним решењима, а на основу актуелних безбедносних изазова и претњи, стратешких, спољнополитичких и геополитичких опредељења, створе нове обавештајно–безбедносне институције, чији ће рад бити по мери свих безбедносних потреба Републике Србије.

Развојем људског друштва, од настанка цивилизације па до данас, полако су се издвајале разне функције друштва, па тако и оне одбрамбене, као што су војска, полиција, разне обавештајно–безбедносне службе, као и друге институције. Прво је настала држава, из потребе да се створена друштва организују у један функционални систем, а убрзо затим и војска, те делови првих безбедносних организација, које су створене у намери да заштите првобитне државе и њихове интересе.⁴²

„Основа за све обавештајно–безбедносне системе у Србији постављена је *Законом о основама уређења служби безбедности Републике Србије*, који је донесен 2007. године. Поменути закон представља такође основу за усклађено и усмерено деловање служби безбедности, али и такође за надзор над њиховим радом. Он прописује да те службе делују на основу и оквиру Устава, закона, других прописа и других аката, као и стратегије националне безбедности, националне одбране и

---

⁴¹Петровић Милан, Прица Милош (2020). *Посебно управно право са међународним управним правом*, Ниш: Правни факултет Универзитета у Нишу, стр. 118.

⁴²Станић Мирослав, *Дефинисање садржаја појма безбедности*, оп. цит, стр. 93.

утврђене безбедоносно–обавештајне политике Србије.”⁴³ Неки аутори сматрају да су нове обавештајно–безбедносне службе, формиране без детаљне припреме и темељне консултације свих релевантних политичких и безбедносних чинилаца, као и да су у питању само *козметичке* и формацијске, али не и суштинске промене.⁴⁴

У Републици Србији, обавештајно–безбедносни модел спаја све делове власти у земљи, ради превентивног деловања и одбране виталних националних интереса и безбедности грађана. Законом о основама уређења служби безбедности Републике Србије, формирају се темељи безбедносно–обавештајног система Републике Србије, као и циљеви помоћу којих се усмерава рад служби безбедности у Републици Србији и надзор над тим деловањем. Овим законом утврђено је постојање три безбедносно–обавештајне службе и то⁴⁵:

- Безбедносно–информативна агенција (*БИА, као цивилна*),
- Војнобезбедносна агенција (*ВБА као војна*),
- Војнообавештајна агенција (*ВОА, као војна*).

БИА је посебна организација, а ВБА и ВОА су органи управе у саставу министарства одбране. Иначе, те три службе безбедности имају статус правног лица што је веома значајно са правне тачке гледишта.⁴⁶

3.1. Безбедносно–информативна агенција (БИА)

Безбедносно–информативна агенција је настала 2002. године на основу *Закона о Безбедносно–информативној агенцији*. Када је одлучено да службе безбедности издвоје из састава Министарства унутрашњих послова (МУП) Републике Србије — створена је БИА. Две службе безбедности које су постојале у саставу Министарства спољних послова Државне заједнице Србије и Црне Горе – Служба за истраживање и документацију и Служба безбедности престале су да постоје доношењем Закона о основама које регулишу рад служби безбедности јер их нови закон једноставно не

---

⁴³Ибидем, стр. 18.

⁴⁴Хацић Мирослав (2009). *Годишњак реформе сектора безбедности*, Центар за цивилно–војне односе, Београд, стр. 78–79.

⁴⁵Ђелајац Ж. *Политика сузбијања криминалитета*, стр. 12.

⁴⁶Петровић Милан, Прица Милош (2020). *Посебно управно право са међународним управним правом*, Ниш: Правни факултет Универзитета у Нишу, стр. 119.

помиње. Закон такође не одређује шта ће се радити са запосленима или документацијом ових служби.⁴⁷

Дакле, БИА је формирана 2002. године доношењем Закона о БИА, када је Служба државне безбедности (Ресор државне безбедности – РДБ) одвојена од Министарства унутрашњих послова (МУП), трансформисана у државну агенцију и преименована у БИА. На челу БИА је директор кога именује и разрешава Влада. У погледу операција које предузима, то је *мешовита* служба јер обавља и прикупљање обавештајних података и контраобавештајне задатке, али обавља и функцију службе безбедности.

Иако се безбедносни и контраобавештајни послови преклапају, у правном систему Србије сматрају се различитим пословима. Безбедносни задаци обухватају све послове који обезбеђују физичку и техничку безбедност лица и објеката, заштиту података и информационе инфраструктуре, као и израду безбедносних процена и провера. Контраобавештајни послови обухватају све активности које се односе на откривање, праћење и пресретање активности страних обавештајних служби у Србији.

БИА задржава полицијска овлашћења, тако да има овлашћење да прикупља доказе за кривично гоњење пред судовима и такође овлашћење за хапшење. Сходно томе, БИА има овлашћења да спроводи посебне мере за тајно прикупљање података у циљу кривичног гоњења и превентивне безбедности. Супротно демократским нормама и очекивањима стручне заједнице, приликом реорганизације БИА и ВБА су задржале полицијска овлашћења. Особље БИА задужено за рад на откривању, праћењу, спречавању и прислушкивању организација и лица активних у организованом криминалу и кривичним делима са елементом страног, унутрашњег и међународног тероризма и најтежих кривичних дела против човечности и међународног права, као и против уставног поретка и безбедности Републике Србије могу да врше сва овлашћења која имају службеници МУП–а, у складу са прописима о унутрашњим пословима. Спајање полицијских и безбедносно–обавештајних задатака доводи до високе концентрације моћи у једној организацији, што угрожава принцип поделе власти, један од главних принципа савремене демократије.

Обављање послова БИА–е заснива се на начелима уставности и законитости, поштовању људских права и слобода, професионализма, сразмерности у примени

---

⁴⁷ Petrović, P. (2008). *Incomplete Step Towards Reform of the Security Intelligence System in Serbia*. Western Balkans Security Observer. Oktober 2007 – March 2008. (7-8): 137-143.

овлашћења, тајности, објективности, ефикасности, усмерености и селективности, економске, организационе и технолошке рационалности, субординације, планирања и сарадње. У фокусу ове службе су контраобавештајни послови, односно прикупљање, анализирање, обрада и оцењивање података о деловању страних обавештајних служби и појединих лица, група и организација против безбедности Републике Србије, као и обавештајни послови, где се деловањем у иностранству долази до података политичке, економске, безбедносне и војне природе који указују на намере и могућности тајног деловања усмереног на угрожавање безбедности наше земље.

Комбиновање контраобавештајних, безбедносних, обавештајних и полицијских активности у једној служби је функција ауторитарне владавине и такве службе се називају тајна полиција. То подразумева да особље БИА има овлашћење да ограничава слободу грађана ради прикупљања обавештајних података, прикупљања доказа у сврху кривичног гоњења пред судовима и употребе оружја, примене силе и притвора.⁴⁸

Не само да БИА има сва полицијска овлашћења, већ и Закон о БИА омогућава БИА да преузима и непосредно обавља послове из надлежности МУП–а када то захтевају изузетне безбедносне околности. Последица тога је да је БИА интензивно укључена у истрагу различитих облика криминала (*организованог, финансијског и привредног*), као и у сузбијању трговине наркотицима.⁴⁹ Стога је оправдано поставити питање чему служе Служба за организовани криминал и Служба за екстремизам и тероризам у оквиру Управе за криминалистичке истраге МУП–а, које су номинално (заједно са тужилаштвом) одговорне за истраживање криминала и тероризма. Раније је давање полицијских овлашћења службама безбедности било оправдано чињеницом да полиција није била довољно обучена или способна да води сложене истраге организованог криминала. Међутим, током последње деценије то се значајно променило и капацитети полиције у том погледу су значајно унапређени. Између осталог, низом мера из Акционих планова за поглавља 23 и 24 правних тековина ЕУ предвиђено је даље јачање полицијских капацитета за борбу против

---

⁴⁸ За разлику од својих колега из БИА, особље ВБА има ограничена полицијска овлашћења, без овлашћења за хапшење. Тако ВБА може да врши полицијска овлашћења у откривању, истрази и документовању кривичних дела против уставног поретка и безбедности Србије и злочина против човечности и међународног права, као и најтежих кривичних дела са елементима организованог криминала и злочина, који угрожавају поверљиве информације.

⁴⁹ Petrović, P. (2014). *The Security Information Agency*. In: Petrović, P. (ed.). Integrity Assessment of Security Sector in Serbia, Belgrade: Belgrade Centre for Security Policy, pp. 101–106. http://www.bezbednost.org/upload/document/integrity_assessment_in_security_sector_in_serbia.pdf

организованог криминала и тероризма, а власти Србије редовно обавештавају стручну и међународну заједницу о овим ојачаним капацитетима. Овде је вредно поменути и чињеницу да се у просторијама БИА налази центар за надзор који се користи за тајно пресретање комуникација, што значи да полиција у Србији пресреће комуникације преко Агенције. То БИА даје увид у најважније истраге које води полиција, што Агенцији даје огромна овлашћења. Имајући у виду чињеницу да ВБА има само ограничена полицијска овлашћења и да је њена надлежност ограничена на МО и ВС, као и да има знатно мање ресурса од БИА, јасно је да је већи изазов демократском поретку из чињенице да БИА ужива полицијска овлашћења.

У време када су у Републици Србији у порасту корупција, професионална убиства припадника криминалних група, екстремизам и национализам, сиромаштво и одлив становништва, представник БИА је активност цивилног друштва идентификовао као највећу претњу по националну безбедност Србије. И заиста, Парезановић, начелник Сектора за безбедност БИА, изјавио је: *Као најинтензивнију претњу уставном поретку и безбедности наше земље могу се ставити прикривене активности спољних актера, најчешће користећи механизме својих обавештајних служби на пол позицији. На тај начин се врше одређене злоупотребе и оспособљавају појединци – наглашава појединци – из опозиционих партија и појединих делова медија. Није неуобичајено да се неки делови НВО сектора стављају у деструктивну и субверзивну функцију.* Марко Парезановић је пре доласка на ову функцију био на челу Београдског центра БИА, најважнијег регионалног центра Агенције.⁵⁰

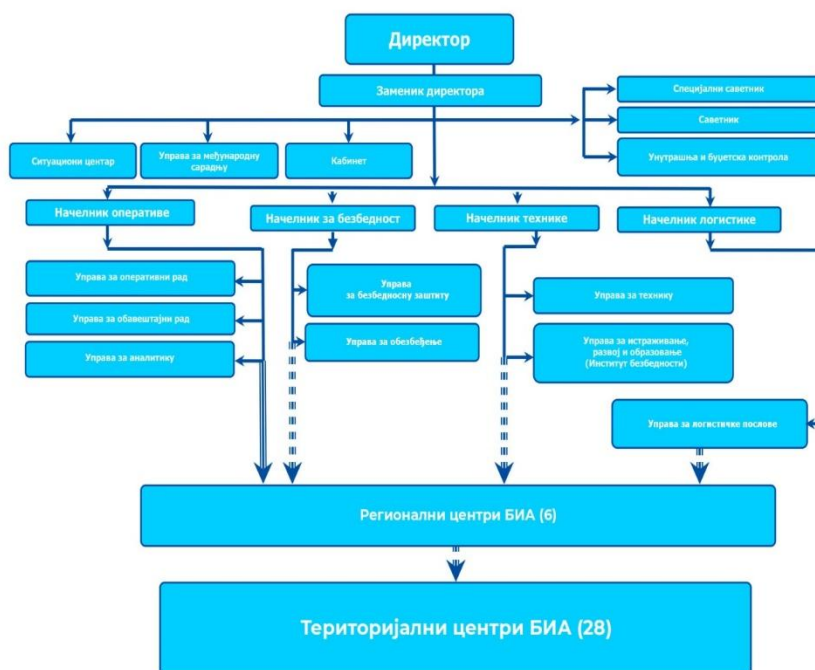
„Безбедоносно-информативна агенција је посебна организација што значи да није у саставу ниједног министарства. Безбедоносно– информативна агенција је правно лице, с тим да ће закон одредити домаћај својства тог правног лица. Иначе, Безбедоносно–информативна агенција обавља следеће послове: послове који се односе на заштиту Републике Србије, откривање и спречавање делатности усмерених на подривање или рушење Уставом утврђеног поретка Србије, истраживање, прикупљање и процену безбедносно–обавештајних сазнања од значаја за безбедност Србије и информисање надлежних органа о тим сазнањима (нпр.

---

⁵⁰ Штавише, Парезановић је докторирао на тему политичких револуција и аутор бројних радова на ту тему, као што су, на пример: *Значај и улога друштвених мрежа у политичком преврату, Државни удар као један од модалитета нелегалне политичке борбе и Улога пропагандних активности у политичким превратима, Улога и значај друштвених медија у политичким револуцијама, државни удар као облик илегалне политичке борбе и Улога пропагандних активности у политичким превратима.*

информисање јавног тужиоца). Безбедоносно–информативна агенција обавља и низ других послова.”⁵¹Независни статус који има БИА, омогућује јој да буде засебна политичка, републичка организација која одговара директно Влади Републике Србије, тако и сам директор, који је на челу БИА–е, одговара директно Влади која га разрешава и поставља.

Службе безбедности, делује на основу Устава, закона, других прописа и општих аката, стратегије националне безбедности, стратегије одбране и утврђене безбедносно–обавештајне политике Републике Србије.⁵²

Слика број 3. Организациона структура БИА ⁵³

Законом дефинисане надлежности Безбедносно–информативне агенције су: *заштита безбедности Републике Србије, откривање и спречавање делатности усмерених на подривање или рушење Уставом утврђеног поретка Републике Србије, истраживање, прикупљање, обрада и процена безбедносно–обавештајних података и сазнања од значаја за безбедност Републике Србије и информисање надлежних државних органа о тим подацима, као и други послови одређени Законом о БИА.*⁵⁴ У оквиру својих надлежности, Безбедносно–информативна агенција примењује оперативне методе, мере и радње, као и одговарајућа оперативно–техничка средства,

⁵¹Петровић Милан, Прица Милош (2020). *Посебно управно право са међународним управним правом*, Ниш: Правни факултет Универзитета у Нишу, стр. 121.

⁵² Закон о основама уређења служби безбедности Републике Србије, члан 2, став 2.

⁵³ званични сајт <https://bia.gov.rs/dokumenta/organi-zaciona-struktura/>

⁵⁴ Закон о безбедносно–информативној агенцији Републике Србије.

којима се обезбеђује прикупљање података и обавештења ради отклањања и спречавања делатности усмерених на подривање или рушење Уставом утврђеног поретка Републике Србије, угрожавање безбедности у земљи и, у вези с тим, предузима друге потребне мере и радње на основу закона и прописа донетих у складу са законом.⁵⁵ Током спровођења ових активности припадници Агенције примењују овлашћења утврђена законом и другим прописима која примењују овлашћена службена лица, а у складу са прописима о унутрашњим пословима. „Даље, у смислу надлежности, свакако треба истаћи и могућност припадника БИА, када то посебни услови, односно потребе захтевају, а у питању је безбедност Републике Србије, предузимају послове из надлежности Министарства унутрашњих послова, а на основу одлуке, коју споразумно доносе директор Агенције и министар унутрашњих послова.”⁵⁶

Радам Агенције руководи директор, кога поставља и разрешава Влада. Припадници Агенције распоређени у посебне организационе јединице у откривању, праћењу, документовању, спречавању, сузбијању и пресецању делатности организација и лица усмерених ка вршењу организованог криминала и кривичних дела са елементом иностраности, унутрашњег и међународног тероризма и најтежих облика кривичних дела против човечности и међународног права и против *Уставом* утврђеног поретка и безбедности Републике примењују овлашћења, као и овлашћена службена лица министарства надлежног за унутрашње послове.⁵⁷

Директор Агенције може, ако је то потребно из безбедносних разлога, својим решењем а на основу одлуке председника Врховног суда Србије, да одреди да се према одређеним физичким и правним лицима предузму одређене мере којима се одступа од начела неповредивости тајне писама и других средстава општења. Кад разлози хитности то захтевају, а посебно у случајевима унутрашњег и међународног тероризма, директор Агенције може наложити својим решењем одступање од тих начела.⁵⁸ Законом је, такође, предвиђено да припадници Агенције имају овлашћења да од државних и других органа, правних и физичких лица траже и добију обавештења, податке и стручну помоћ од значаја за разјашњење чињеница везаних за обављање послова из делокруга Агенције. Подаци о предлагању, одлучивању и

⁵⁵ Закон о безбедносно-информативној агенцији, члан 9, став 1.

⁵⁶ Калчић Н, Безбедносно информативна агенција, појам и надлежност, стр. 11 – 12.

⁵⁷ Вељковић В. (2010). *Основи безбедности*, Висока школа струковних студија за криминалистику и безбедност у Нишу, Ниш, стр. 170.

⁵⁸ Стајић Љубомир (2011). *Основи система безбедности са основама истраживања безбедносних појава*, Правни факултет, Нови Сад, стр.331.

примени посебних мера представљају тајне податке и њих су дужна да чувају као тајне податке и друга лица која их у било ком својству сазнају.⁵⁹ Кад посебни разлози безбедности Републике Србије то захтевају, Агенција може да преузме и непосредно обави послове који су у надлежности министарства надлежног за унутрашње послове.

У вези са обавезама Агенција је, за свој рад, одговорна Народној скупштини и Влади Републике Србије, као и другим државним институцијама са којима сарађује, односно које јој делегирају овлашћења за рад. Директор Безбедносно–информативне агенције, с тим у вези, дужан је да Народној скупштини Републике Србије, два пута годишње поднесе извештај о раду Агенције и извештај о стању безбедности у Републици Србији. Такође, Агенција је у обавези да се у обављању послова из свог делокруга придржава начелних ставова, смерница и инструкција Владе који се односе на свеукупну безбедносно–обавештајну политику Републике Србије.

„Једно веома важно овлашћење Безбедносно–информативне агенције састоји се у томе да она може да предузме неке послове из надлежности редовне полиције. У таквом случају, мора се споразумно донети решење директора агенције и министра унутрашњих послова. У случају да до сагласности не дође, одлуку доноси Влада. Такође, директор Безбедносно–информативне агенције и министар унутрашњих послова споразумно одређују облике међусобне сарадње. У оба случаја имамо пример општег акта који се доноси заједнички од стране та два органа. У овом случају директор Безбедносно–информативне агенције и министар унутрашњих послова су равноправни, иако министар има виши ранг као члан Владе. Нарочито треба споменути једну хипотезу која је присутна у пракси, да Безбедносно–информативна агенција врши контролу одређених полицијских органа, нарочито када се ради о сумњи да је присутна корупција.”⁶⁰

Обављајући послове из своје надлежности, БИА остварује интензивну сарадњу са другим субјектима безбедности у Републици Србији, али и са другим надлежним државним органима и службама, засновану на принципима стриктне поделе надлежности, партнерства и професионалности. У оквиру међународне сарадње, радећи на превенцији и сузбијању, као и контроли безбедносних изазова и претњи

---

⁵⁹ Коментар закона о изменама и допунама Закона о Безбедносно–информативној агенцији, Службени гласник РС, бр. 66/2014
⁶⁰Петровић Милан, Прица Милош (2020). *Посебно управно право са међународним управним правом*, Ниш: Правни факултет Универзитета у Нишу, стр. 123.

службе безбедности остварују сарадњу са безбедноснообавештајним системима других земаља.

„У погледу статуса припадника Безбедоносно–информативне агенције, веома је значајна одредба да припадници Безбедоносно–информативне агенције поред тога што им је забрањено да буду чланови политичких странака, такође немају право на синдикално организовање и право на штрајк. Овакво ограничење постоји највише због тога што је Безбедоносно-информативна агенција тајна полиција. Синдикално организовање носи у себи опасност да би угрозило начело тајности Безбедоносно–информативне агенције.”⁶¹ Средства намењена за функционисање и рад Безбедносно–информативне агенције, обезбеђују се из буџета Републике Србије. БИА има посебан рачун, и функционише као засебно правно лице. БИА има могућности за специфичан утрошак средстава у односу на друге државне институције, а који се односи на финансирање својих извора и њихову заштиту, те је у том контексту, на пример, могућа појава незаконитог деловања.

У складу са *Законом о тајности података*, Безбедносно–информативна агенција у вези са пословима из своје надлежности обрађује, чува и користи прикупљене информације и документацију, те их на прописан начин евидентира, чиме обезбеђује заштиту њихове тајности на основу Закона о тајности података. Информације, документа и податке од значаја за заштиту *Уставом* утврђеног поретка, безбедносне, политичке и друге интересе Републике Србије, настале у извршавању законом утврђених послова и задатака из своје надлежности, Агенција евидентира на различитим медијумима, односно носачима – папиру и електронским записима, и обрађује по јединственој методологији. Разврстава их, и одлаже у одговарајуће документационе фондове и збирке. Приступ информацијама и јавност рада БИА-е су, свакако, пажљиво дефинисани, и нису у супротности са поменутиим Законом о тајности података.

Као у сваком демократском друштву, свака па и највиша инстанца има орган који врши надзор над њим и врши контролу над њиховим активностима. Надзор над радом агенције се може обављати са више истанци и на више начина. Контрола рада агенције може бити:

- 1) Парламентарна контрола служби безбедности;

---

⁶¹Петровић Милан, Прица Милош (2020). *Посебно управно право са међународним управним правом*, Ниш: Правни факултет Универзитета у Нишу, стр. 123.

- 2) Контрола служби безбедности од стране извршне власти;
- 3) Контрола служби безбедности од стране Председника Републике Србије;
- 4) Управна контрола служби безбедности;
- 5) Судска контрола служби безбедности.⁶²

Према појединим наводима, Српска обавештајна агенција БИА наведена је међу вероватним корисницима контроверзног софтвера који јој омогућава да лоцира сваки телефон у земљи за неколико секунди. Наиме, у истраживању објављеном током 2020. године, институт Универзитета у Торонту специјализован за питања надзора, навео је 25 земаља и агенција, укључујући и Безбедносно–информативну агенцију Србије, које користе софтвер израелске компаније *Circles*, а овај софтвер омогућава кориснику да лоцира сваки телефон у земљи у секунди.⁶³ Основана током 2008. године, компанија *Circle* знаводно искоришћава слабости у глобалном систему мобилних телефона како би прислушкивала позиве, поруке и локације телефона широм света.⁶⁴ Од 1804. па све до данашњег дана улога БИА се мењала у зависности од потребе друштва и историјских процеса. Пут од улоге у заштити чланова Правитељствујушћег совјета, па све до заштите сваког грађанина од разних претњи је био динамичан. Остаје нам само да видимо у којој мери ће се агенција развијати у будућности и да ли ће, као и до сада остати доследна и пратити светске трендове у области безбедности и обавештајних послова.

3.2. Војно – обавештајна агенција (ВОА)

Након распуштања Управе безбедности, војне контраобавештајне службе Савезне Републике Југославије, на основу одлуке о организационој и

⁶² Хаџић, М., Петровић, П. (2008), *Демократски надзор над применом посебних мера и овлашћења*, Центар за цивилно-војне односе, Београд, стр. 31.

⁶³ Bill Marczak, John Scott-Railton, Siddharth Prakash Rao, Siena Anstis, and Ron Deibert, *Running in Circles, Uncovering the Clients of Cyberespionage Firm Circles*, <https://citizenlab.ca/2020/12/running-in-circles-uncovering-the-clients-of-cyberespionage-firm-circles/>

⁶⁴ Према истраживању, вероватни купци су Аустралија, Белгија, Боцвана (*Управа за обавештајне и безбедносне службе*), Чиле (*истражена полиција*), Данска (*команда војске*), Еквадор, Салвадор, Естонија, Екваторијална Гвинеја, Гватемала (*Генерални директорат за цивилну обавештајну службу*), Хондурас (*Национална дирекција за Истраге и обавештајне службе*), Индонезија, Израел, Кенија, Малезија, Мексико (*Мексичка морнарица*), Мароко (*Министарство унутрашњих послова*), Нигерија (*Обрамбено-обавештајна агенција*), Перу (*Национална обавештајна управа*), Србија (**Безбедносно – информативна агенција**), Тајланд (*Команда операција унутрашње безбедности*, *Батаљон војне обавештајне службе*; *Биро за сузбијање наркотика*), Уједињени Арапски Емирати (*Врховни савет за националну безбедност*, *Влада Дубаија*, *Краљевска група*), Вијетнам, Замбија и Зимбабве.

мобилизационој промени, формиране су две посебне службе, и то: Војнообавештајна агенција (ВОА) и Војнобезбедносна агенција (ВБА).

Војнобезбедносна агенција је званично основана 1. септембра 2003. године. Наредбом министра одбране од 29. септембра 2003. године формирана је Војнобезбедносна агенција као организациона јединица у саставу Министарства одбране. Дана 23. децембра 2004. Војнобезбедносна агенција је представљена јавности као самостална организациона јединица Министарства одбране. Војнобезбедносна агенција почела је са радом 1. јануара 2004. године.

Војнообавештајна агенција је агенција Министарства одбране Србије, стручни је орган и орган управљања обавештајним службама Министарства одбране Србије и чини саставни део система безбедности Републике Србије. Задужена је и одговорна за пружање информација, као и заступање и заштиту интереса Републике Србије у иностранству. Своје задатке остварује кроз активности које се односе на војну обавештајну делатност и војну дипломатију. Њена улога је слична улози америчке ДИА или служби ДИС Велике Британије, али њен директор одговара директно министру одбране.

Оснивањем Генералштаба, који је основала Генералштабна организација 1876. године, носилац војнообавештајне делатности била је Прва, односно Оперативна секција. Наредбом Главног генералштаба из 1884. актом је дефинисано да Спољни пододсек Оперативног одсека буде извршни орган војне обавештајне службе. Касније су надлежности екстерног одсека проширене и 1900. године названа је и Подсекција за извештавање, док је 1902. добила назив Подсекција за извештавање Оперативног одсека. Током Првог светског рата, када је Генералштаб трансформисан у штаб Врховне команде Србије, Пододељење за извештавање Оперативног одсека постало је Обавештајно пододељење Оперативног одсека Врховне команде, и обично се третирао као Обавештајно пододељење Оперативног одсека Врховне команде. Дана 10. априла 1920. године, Наредбом о генералштабу и генералштабној струци (Сл. лист, бр. 2411920) Главни штаб је био у саставу: Оперативни одсек, Обавештајни одсек, Саобраћајни одсек, Историјски одсек и Географски институт. Обавештајни одсек почео је са радом 6. маја 1920. године. Обавештајно одељење Генералштаба Оружаних снага Краљевине Југославије се развијало и по структури и по функцији. Под југословенском обавештајном службом

или *Југословенском обавештајном службом* обављају две основне функције: обавештајну и контраобавештајну, а истовремено истичу неопходност интензивирања психолошке пропагандне функције. Временом се повећавао број одсека и пододсека, па је ова подсекција постала Генералштабна Друга управа са два обавештајна одсека и низом обавештајних центара. Наредбом о формирању Одсека за заштиту народа од 13. маја 1944. године безбедносне функције су дефинитивно и званично одвојене од обавештајних. Генералштаб Војске Југославије (ЈНА) је имао Обавештајно одељење које је 1947. године постало друго одељење ГС ЈНА, односно Одељење обавештајне службе ГС ЈНА. Како је веч речено у раду, на очеку поглавља, након распуштања Управе безбедности, војне контраобавештајне службе Југославије, формиране су две посебне службе, а једна од њих је била и Војнообавештајна агенција (ВОА).

Војнообавештајна агенција, заједно са Управом за обавештајно-извиђачке послове чини војнообавештајни систем Србије, с тим што у ту структуру улазе и организације по дубини, обавештајне, обавештајно-извиђачке и извиђачке јединице у оперативним и тактичким саставима Војске.⁶⁵ Војна-обавештајна служба настала је од Другог (обавештајног) одсека који је постојао при Врховном штабу Народноослободилачке војске и функционисала је као Друга управа Генералштаба Војске Југославије, а касније ЈНА. Такође, једно време носила је назив Обавештајне управе, да би 2002. године у Закону о службама безбедности СРЈ била означена као Војна обавештајна служба (ВОС), а потом у новембру 2003. године преименована у Војнообавештајну агенцију (ВОА). Делокруг рада и надлежности ВБА и ВОА дефинисани су *Законом о Војнобезбедносној и Војнообавештајној агенцији* из 2009. године.

Према овом Закону, ВБА и ВОА су као органи управе у саставу Министарства одбране део јединственог безбедносно–обавештајног система Републике Србије. Поменути Закон су утврђени задаци, овлашћења, надзор, контрола и друга питања од значаја за рад две службе. ВБА и ВОА у обављању поверених послова остварују сарадњу са другим надлежним државним органима и службама у земљи, као и службама безбедности других држава и међународних

---

⁶⁵Жикић, З. (2008). *Место и улога Војнообавештајне службе у обавештајно-безбедносном систему Републике Србије*. Магистарски рад. Београд: Факултет безбедности.

организација у складу са Уставом, законом и подзаконским актима, те утврђеном безбедносно-обавештајном политиком Србије.

Према члану 24 Закона о ВБА и ВОА, Војнообавештајна агенција надлежна је за обављање обавештајних послова од значаја за одбрану, који се односе на прикупљање, анализу, процену, заштиту и достављање података и информација (војног, војно-политичког, војно-економског или научно-технолошког карактера) о потенцијалним и реалним опасностима, активностима, плановима или намерама страних држава и њихових оружаных снага, међународних организација, група и појединаца, које су усмерене из иностранства против система одбране Републике Србије.

Дакле, **основна мисија** је пружање обавештајне подршке влади Републике Србије и Војсци Србије, као и њиховим припадницима у земљи и иностранству. Надлежности, одговорности, задаци, односи, сарадња, уређују се *Правилником о унутрашњој организацији и систематизацији радних места*. Војнообавештајна агенција представља стручни орган управе у Министарству одбране, и део је јединственог безбедносно–обавештајног система и система националне безбедности Србије. На основу својих метода и области деловања, као циљева свог рада сврстава се у војну спољнообавештајну службу безбедности. Мото службе је „*Брже, боље и мудрије*”, а њени службеници теже да буду прва линија одбране. Основни циљеви су спречавање изненађења и пружање података о безбедносној ситуацији у ближем и ширем окружењу, са фокусом на откривање и праћење снага и намера могућег непријатеља, терористичких и екстремистичких снага, као и прикупљање других података о активностима у војсци, економији и политици које би у великој мери могли утицати на безбедност земље. Војнообавештајна агенција је дужна да о свом раду редовно, и по потреби информише Народну скупштину, Одбор за одбрану и безбедност, Владу, Савет за националну безбедност, и ресорног министра. Контролу законитости рада спроводи *Одбор за одбрану и безбедност, Државна ревизорска институција* Републике Србије и други овлашћени државни органи, а у области примене посебних мера и поступака значајну контролну улогу има и *Заштитник грађана*, на основу *Закона о заштитнику грађана* и *Закона о заштити података о личности*. Влада преко Министарства одбране спроводи контролу, обезбеђује

потребне ресурсе за рад ВБА и ВОА и остварује остала овлашћења, у складу са законом.⁶⁶

У погледу будућности ВОА, различити су ставови о њеном постојању. На пример, постоје мишљења да је треба укинути, у склопу шире реформесектора безбедности и заменити јединственом цивилно–обавештајном службом, док друга акцентују потребу реформе ВОА, јачање инфраструктуре и технике, обуку кадрова за организовано и планско праћење криза у регионима где су или могу бити анагажоване националне снаге у мултинационалним операцијама, као и за учешће у развоју међуармијске сарадње.⁶⁷

3.3. Војно – безбедносна агенција (ВБА)

Друга војна служба безбедности – ВБА – настала је 1946. године од делова ОЗНЕ и била је позната као Контраобавештајна служба Југословенске армије (КОС ЈА и касније ЈНА). Преименована је 1955. године у Управу безбедности, познату као XII управа Генералштаба Југословенске армије. После доношења Закона о службама безбедности СРЈ (2002) реорганизована је и преименована у Војну службу безбедности (ВСБ), а новембра 2003. године у Војнобезбедносну агенцију (ВБА).

Војнобезбедносна агенција је надлежна за безбедносну и контраобавештајну заштиту Министарства одбране и Војске Србије, што обухвата и прикупљање информација које се односе на припрему терористичких напада на ове субјекте. У оквиру безбедносне заштите ВБА врши процену ризика и планира, организује и контролише мере безбедности, примењује и контролише мере заштите тајности, врши безбедносне провере и издаје безбедносне сертификате, и врши послове из области индустријске безбедности, безбедности информационих система, рачунарских мрежа и криптозаштите. У оквиру контраобавештајне заштите, служба ВБА открива, прати и онемогућава обавештајно деловање, субверзивне и друге активности страних држава, организација, група или лица, унутрашњи и

⁶⁶Члан 53 Закон о Војнобезбедносној и Војнообавештајној агенцији, Сл. гласник РС, бр. 88/2009, 55/2012 - одлука УС и 17/2013.

⁶⁷Центар за евроатлантске студије - ЦЕАС. (2012). За динамичнију реформу сектора безбедности. *Нови век, тромесечник Центара за евроатлантске студије* бр. 2. Београд: ЦЕАС. Преузето са: <https://www.ceas-serbia.org/images/tromesecnik/Novi-vek-broj-2.pdf>

међународни тероризам, екстремизам и друге облике организованог насиља, који су усмерени против Министарства одбране и Војске Србије.⁶⁸

Војнобезбедносна агенција је српска војна безбедносна и контраобавештајна агенција у саставу Министарства одбране. Улога Војнобезбедносне агенције је обезбеђење система одбране (*планирање, организовање и реализација задатака и активности које се односе на контраобавештајну и безбедносну функцију*). Војнобезбедносна агенција има задатак да открива, прати, зауставља, сузбија и пресеће претње. Ови задаци обухватају: обавештајне и друге делатности страних служби, организација и лица које су усмерене против Министарства одбране и Војске Србије, унутрашњи и међународни тероризам и субверзивне активности усмерене против команди, јединица и установа Министарства одбране и Војске Србије.

Открива кривична дела против Устава и безбедности Републике Србије, против човечности и међународног права, као и тешка дела са елементима организованог криминала када су извршиоци ових кривичних дела војни професионалци или цивили запослени у Министарству одбране и Војске Србије или када наведена кривична дела су усмерена против Министарства одбране и Војске Србије. У оквиру своје надлежности, Војнобезбедносна агенција обавља послове прописане чланом 7. Закона о агенцијама за безбедност. Чланови Агенције, у складу са Законом, имају надлежност да: прикупљају податке (спровођење посебних метода и средстава за прикупљање података у тајности, члан 22 – 32), употреба оружја и других средстава силе, члан 36), спровођење овлашћења полиције у складу са *Законом о кривичним делима* (члан 8, став 3).

Доношењем закона којим се регулишу послови војних безбедносно – обавештајних служби, премошћена је још једна празнина у безбедносно – обавештајном систему Србије, настала његовим делимичним регулисањем 2007. године. Овим законом су измењени недостаци претходног *Закона о службама безбедности* СРЈ који се односе на делотворности и ефикасности рада Војнобезбедносне агенције, па је служба добила посебна истражна овлашћења претежно у погледу превенције. Тако је служби враћен један од инструмената за

---

⁶⁸ Лечић Бориша (2014). Европски модели организације и надлежности службе безбедности у сузбијању тероризма, Правни факултет, Нови Сад, стр. стр. 317.

обављање, можемо рећи неке од основних функција безбедносно –обавештајне агенције – превенције.

Ипак, оно што је изазивало забринутост је да су одређена решења у Закону благо нарушавала супротстављање цивилно – војних односа, на рачун демократске и цивилне контроле. Дакле, Скупштина није имала надлежност у поступку именовања директора и генералног инспектора војних агенција, већ су само припадници војске могли бити директори агенција, грађани нису имали право на приступ информацијама ако су против њих усмерене посебне истражне радње, а била је упитна и финансијска транспарентност војних агенција. Наведени недостаци представљали су назадовање у односу на демократске принципе и стандарде који су уграђени у *Закон о службама безбедности СРЈ*.

➤ **Период 1946 – 1992.**

31. јануара 1946. након доношења Устава Федеративне Републике Југославије, основано је *Одељење државне безбедности*. 13. марта 1946. укинут је 3. одсек Ресора државне безбедности и трансформисан је у војну службу безбедности под називом *Контраобавештајна служба*. Управа *Контраобавештајног одељења* 1. марта 1948. улази у састав *Генералштаба Војске Југославије* и постаје XII одељење. 23. марта 1955. године *Контраобавештајна служба* је преименована у *Органе безбедности*. Из ГС, органи безбедности су премештени у *Државни секретаријат за националну одбрану* (касније познат као *Савезни секретаријат за националну безбедност*). Органи безбедности су били издвојени у командама, јединицама и другим институцијама војске.

➤ **Период 1992 – 2002.**

Дана 20. маја 1992. године, када је формирана *Војска СР Југославије*, органи безбедности су прикључени ГС *Војске Југославије*.

➤ **Период од 2002. до данас**

На основу *Закона о службама безбедности Савезне Републике Југославије*, донетог 3. јула 2002. органи безбедности су преименовани у *Војнобезбедносну агенцију*. Ова Агенција је потом измештена и припојена *Министарству одбране*, чиме је постала њена организациона јединица. Доношењем *Закона о службама безбедности (2002.)* и формирањем *Војнобезбедносне агенције (1. јануара 2004.)*

започета је реформа војно – безбедносних агенција. Најзначајније промене су наведене у наставку: Службе војне безбедности потчињене су директно министру одбране а не начелнику Генералштаба, посебне методе у раду Војнобезбедносне агенције дозвољене су само одлуком суда, уведени механизми демократске цивилне контроле, контраобавештајне и посланичке функције су развијени.

Рад Војнобезбедносне агенције је под надзором Народне скупштине, председника Републике, Владе, Савета за националну безбедност, судова, независних државних органа, организација цивилног друштва и јавности. Министар одбране, у оквиру својих надлежности, непосредно контролише рад ове службе. Осим тога, на основу законских одредби предвиђено је да министар одбране, преко Генералног инспектора, врши и посредну контролу рада Војнобезбедносне агенцијеи Војнообавештајне агенције.

4. КОМПАРАЦИЈА ТРИЈУ СЛУЖБИ БЕЗБЕДНОСТИ

	Надљеност	Критика стручњака
Безбедносно– информативна агенција	<p>централнабезбедносно– обавештајна служба надлежна за обавештајне и за контраобавештајне и безбедносне послове. Надлежност – штити безбедност матичне државе од угрожавајућих делатности, превиђајући субјекте опасности или угрожавања, мислећи на интерне и екстерне. Служба делује тајно.</p> <p>Даје увид у најважније истраге које води полиција.</p>	<p>Служба задире у полицијске послове примењивање полицијских овлашћења (нпр. <i>хапшење</i>) непотребно трошење ресурса обавештајне и безбедносне службе Доводи у питање резлог постојања појединих служби: Служба за организовани криминал и Служба за екстремизам и тероризам у оквиру Управе за криминалистичке истраге МУП. Оштре критике јавности упућене су ка томе да (део) БИА ради у интересу владајуће партије, да припадници БИА врше притиске на људе који критички размишљају... Она мора бити професионална, политички и интересно неутрална обавештајна ибезбедносна служба, која ће се бавити прикупљањем, обрадом и анализомбезбедносно</p>

		интересантних података и информација. ⁶⁹
Војнобезбедносна агенција	Безбедносна и контраобавештајна заштита Министарства одбране и Војске Србије обавља безбедносне, контраобавештајне ⁷⁰ и остале послове и задатке од значаја за одбрану Републике Србије.	Јавност износи ставове да ова служба готово рутински прекорачује своје надлежности и овлашћења у односу на цивиле – случај инцидента на паради поноса када су припадници ВБА након инцидента, пре полиције, прикупљали изјаве потенцијалних сведока, као и да су од обезбеђења Комерцијалне и Алфа банке у близини инцидента узели снимке надзорних камера. <i>У Стратегијском прегледу одбране РС из 2007. једно од значајних питања, јесте обједињавање ВБА и ВОА у једну агенцију.</i>
Војнообавештајна агенција	тајно прикупљање података применом посебних поступака имера, којима се привремено ограничавају Уставом и законом утврђена људска права и слободе, а превасходно у превентивне сврхе, односно у циљу предупређења претњи усмерених	упитност постојања службе ВОА излази из свог оквира и покушава да одговори на националне обавештајне потребе, услед непостојања националне обавештајне агенције иако

⁶⁹ Драгишић, З. (2011). *Систем националне безбедности Републике Србије*. Београд: Факултет безбедности.

⁷⁰ Иако су безбедносни и контраобавештајни послови међусобно повезани, правни систем у Србији их разликује. Тако безбедносне послове сачињавају све активности физичко-техничке заштите појединаца и објеката, заштите података и информационе инфраструктуре, као и израде безбедносних процена и провера. Контраобавештајни послови обухватају све активности које се односе на откривање, надгледање и пресецање деловања страних обавештајних служби у Србији.

	против Министарства одбране Војске Србије. ⁷¹	представља војну функционално обавештајну службу.
--	---	---

Дакле, током реорганизације, БИА и ВБА су задржале полицијска овлашћења. Особље БИА може да врши сва овлашћења која имају службеници МУП–а, у складу са прописима о унутрашњим пословима, што за последицу има постојање високе концентрације моћи у једној организацији. ВБА има само ограничена полицијска овлашћења и њена надлежност ограничена је само на Министарство одбране и Војску Србије. Највећа критика представља заправо велика количина моћи коју је процесом реорганизације стекла БИА. Велики број научне јавности критикује делатност ВБА и ВОА јер немају јасно дефинисане надлежности и овлашћења, па истичу нужност њихове реорганизације. Такође, постоје и ставови да се БИА не сматра нормативно као обавештајна служба, иако постоји организациона јединица која покрива ту област. Према појединим анализама безбедноснообавештајног система Србије, указује се да у нормативном и организационом смислу не постоји обавештајни систем државе, што је надаље уско повезано са функционисањем и статусом ВОА. Дакле, постоје јаке везе између обавештајних служби и других егzekутивних (извршних) актера, посебно војске и полиције. Блиска и ефикасна сарадња је предуслов за успешно функционисање безбедносно – обавештајних система у свим земљама. Безбедносне надлежности обавештајне службе могу се преклапати са надлежностима полицијских и војних безбедносних органа. У протеклих неколико година било је неколико случајева сукоба надлежности између обавештајних служби и полиције. У таквим случајевима, обавештајне службе су преузеле водећу улогу, односно успеле су да наметну своје циљеве испод и изнад рутинских полицијско – безбедносних операција. Пошто се полицијске операције предузимају у циљу спровођења закона, ови случајеви сугеришу да је спровођење закона било подређено вишим интересима националне безбедности који су били непознати јавности. Ово нарушава (већ слабо) поверење јавности у владавину права и замагљује границе одговорности актера сектора безбедности. Поред тога, све до

⁷¹Закон о Војнобезбедносној и Војнообавештајној агенцији, *Службени гласник РС*, бр. 88/2009, 55/2012 – одлука УС и 17/2013.

средине 2006. године војне и цивилне обавештајне службе су наизглед биле у конкуренцији једна са другом у испуњавању својих улога. Разлог томе је непостојање државног механизма за координацију операција, као и чињеница да су војне обавештајне службе деловале као органи Савезне Републике Југославије (СРЈ) и Србије и Црне Горе (СЦГ), за разлику од цивилних служби организованих на републичком нивоу. БИА није у саставу ниједног министарства, што значи да има статус посебне републичке организације и директно је подређена влади. Служба је мешовитог типа, јер обавља и обавештајне и контраобавештајне задатке. И ВБА и ВОА имају статус правног лица, али су органи управе у саставу министарства одбране, директно подређени министарству, а индиректно влади.⁷²

---

⁷² Павловић Јелена (2015). *Контрола над радом политичке полиције*, мастер рад, Правни факултет Универзитета у Нишу, Ниш, стр. 14.

ЗАКЉУЧАК

Постоје бројне класификације безбедоносних служби, а једна од најпознатијих је на обавештајне и контраобавештајне службе. Законом о основама уређења служби безбедности Републике Србије, уређују се основе безбедносно-обавештајног система Републике Србије, усмеравање и усклађивање рада служби безбедности у Републици Србији и надзор над њиховим радом. Српски обавештајно – безбедносни систем чине три службе којима координира Координациони биро, који припада Савету за националну безбедност.

Дакле, како је речено, ове надлежности у Србији припадају трима организацијама, то су: Безбедносно–информативна агенција (БИА), Војнобезбедносна агенција (ВБА) и Војнообавештајна агенција (МУП). БИА је директно потчињена Влади и има статус посебне републичке организације, ВБА и МУП представљају организационе јединице (органи управе) у саставу Министарства одбране, оне су подређене министру одбране, а самим тим и Министарству одбране.

Безбедносно – обавештајни систем Републике Србије несумњиво ће проћи кроз многе трансформације у приступању Србије Европској унији.

БИА представља централни стуб безбедносно обавештајних служби у Републици Србији. Организација која има традицију дугу преко два века, која је прва у строју када је у питању заштита безбедности грађана ове државе. Потребно је увек имати на уму да су службе безбедности веома сложен и осетљив инструмент органа јавне управе, и да константно треба водити рачуна о легитимности њихове употребе, о контроли њиховог рада, као и о унапређивању њихове организације и механизма контроле.

Имајући то у виду, веома је битно да таква једна организација, као што је БИА, која има толику моћ у својим рукама, остане под редовним надзором и редовном контролом.

ЛИТЕРАТУРА

1. Bill Marczak, John Scott-Railton, Siddharth Prakash Rao, Siena Anstis, and Ron Deibert, *Running in Circles, Uncovering the Clients of Cyberespionage Firm Circles*, <https://citizenlab.ca/2020/12/running-in-circles-uncovering-the-clients-of-cyberespionage-firm-circles/>;
2. Edmunds, T. (2007). *Security sector reform in transforming societies: Croatia, Serbia and Montenegro*. Manchester: Manchester University Press;
3. Grizold, A. (1994). The Concept of National Security in the Contemporary World. *International Journal on World Peace*, Vol.11, No.3;
4. Makinda, Samuel (1998). *Sovereignty and Global Security*, Security Dialogue, Sage Publications, Vol. 29(3) 29;
5. Newman, E. (2010). Critical Human Security Studies. *Review of International Studies*, Vol.36, No.1;
6. Pejić Jelena, Sonja Stojanović Gajić. Zašto nam pride treba i Pribe izveštaj? Kako preokrenuti trend zarobljavanja država na Zapadnom Balkanu. Koalicija prEUgovor, Beograd, 2018, <http://preugovor.org/Practicne-politike/1483/Zasto-nam-pride-treba-i-Pribe-izvestaj.shtml>;
7. Petrović Predrag (2008). *Incomplete Step Towards Reform of the Security Intelligence System in Serbia*. Western Balkans Security Observer. Oktober 2007 – March 2008. (7-8): 137-143;
8. Petrović, P. (2014). *The Security Information Agency*. In: Petrović, P. (ed.). Integrity Assessment of Security Sector in Serbia, Belgrade: Belgrade Centre for Security Policy, pp. 101–106. http://www.bezbednost.org/upload/document/integrity_assessment_in_security_sector_in_serbia.pdf;
9. Petrović, P. (2008). *Incomplete Step Towards Reform of the Security Intelligence System in Serbia*. Western Balkans Security Observer. Oktober 2007 – March 2008. (7-8): 137-143;
10. *Webster's Encyclopedic Unabridged Dictionary of the English Language*, Gramercy books, New York/Avenal, New Jersey, 1989;
11. Анастасијевић Д. (2006). *Савет за авет*, Време, број 758;

12. Бајагић, М. (2007). *Реформа обавештајно-безбедносног система Републике Србије*. У: Јанковић, П. (Ур.), Девета школа реформе сектора безбедности. Београд: Центар за међународне и безбедносне послове (ISAC), стр. 69-85;
13. Бошковић, Мићо, *Основи детективске делатности*, Факултет за правне и пословне студије, Нови Сад, 2006;
14. Витас Милица, *Компаративна анализа стратегија националне безбедности*, дипломски рад, Факултет за пословне студије и право, Београд, 2019;
15. Гаћиновић Радослав, *Улога обавештајних служби у изградњи безбедносне функције државе*, Воно дело, број 2/2019;
16. Даниловић, Н., Гордић, М., Благојевић, С. (2016). *Савремени системи безбедности*. Научна књига, Београд;
17. Драгишић, З. (2011). *Систем националне безбедности Републике Србије*. Београд: Факултет безбедности;
18. Ђукић, С. и Аврамовић, Н. М. (2019). *Компаративна анализа националног обавештајно-безбедносног система Републике Србије и Републике Мађарске*. Војно дело, 71(3), 95-111;
19. Ејдус Филип (2012). *Међународна безбедност: теорије, сектори и нивои*, Службени гласник, саиздаваштво са Београдским центром за безбедносну политику;
20. Жикић, З. (2008). *Место и улога Војнообавештајне службе у обавештајно-безбедносном систему Републике Србије*. Магистарски рад. Београд: Факултет безбедности;
21. *Закон о безбедносно – информативној агенцији*, Сл. гласник РС, бр. 42/2002, 111/2009, 65/2014 - одлука УС, 66/2014 и 36/2018.
22. *Закон о Војнобезбедносној и Војнообавештајној агенцији*, Службени гласник РС, бр. 88/2009, 55/2012 – одлука УС и 17/2013.
23. *Закон о основама уређења служби безбедности Републике Србије*, Сл. гласник РС, бр. 116/2007 и 72/2012.
24. Званични сајт, Безбедносно–информативна агенција (БИА), <https://www.bia.gov.rs/>
25. Званични сајт, Војно – безбедносна агенција (ВБА), <http://www.vba.mod.gov.rs/>
26. Званични сајт, Војно – обавештајна агенција (ВОА), <http://www.voa.mod.gov.rs/>
27. Кесић, З., *Приватни сектор у контроли криминалитета*, Београд, 2009.

28. Ковач, С. (2007). *Реформа обавештајно-безбедносних служби у Србији*. У: Хацић, М. (Ур.), *Реформа сектора безбедности у Србији – достигнућа и перспективе*. Београд: Центар за цивилно-војне односе, 79-85.
http://www.bezbednost.org/upload/document/rsb_dostignuca_i_perspektive.pdf;
29. Коментар закона о изменама и допунама Закона о Безбедносно-информативној агенцији, Службени гласник РС, бр. 66/2014;
30. Лазић, Р. (2013). *Демократска и цивилна контрола рада служби безбедности у Републици Србији од 2000. до 2010. године*. Докторски рад. Београд: Факултет политичких наука;
31. Лазић, Р. (2015). *Судска контрола законитости у раду служби безбедности у Србији*, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, 49 (1), стр. 157–178;
32. Лазић, Р. (2020). *Контрола служби државне безбедности од средине 1966. до почетка 1975. године*, Право – теорија и пракса, 37 (2), стр. 77–94;
33. Лазић, Р. (2020). *Службе безбедности Југославије – од Брионског пленума до распада државе, књига прва*, Београд: ИП Невен;
34. Лечић Бориша (2014). *Европски модели организације и надлежности службе безбедности у сузбијању тероризма*, Правни факултет, Нови Сад, стр. стр. 317.
35. Мијалковић Саша, *О недржавном сектору националног система безбедности – инострана и домаћа искуства*, Страни правни живот 2/2010;
36. Мијалковић, С. (2009). *Национална безбедност*. Полицијска академија, Београд;
37. Милосављевић Богољуб, Петровић Предраг, *Безбедносно – обавештајне службе Републике Србије*, https://bezbednost.org/wp-content/uploads/2020/06/11_milosavljevic_petrovic_2009_sluzbe.pdf;
38. Милосављевић, Б. (2003). *Реформа обавештајно-безбедносних служби Србије*. У: Јанковић, П. (Ур.), *Прва школа реформе сектора безбедности: зборник предавања*. Београд: Центар за проучавање одбране и безбедности, Г17 Институт, 75–101;
39. Милосављевић, Б. и Петровић, П. (2009). *Безбедносно-обавештајне службе Републике Србије*. У: Хацић, М. и сар. (Ур.), *Годишњак реформе сектора*

- безбедности у Србији. Београд: Центар за цивилновојне односе и Дан Граф, 222 – 253, <http://www.bezbednost.org/upload/document/godisnjak.pdf>;
40. Михајловић Д. (2017). *Положај и улога служби безбедности у савременој јавној управи*, Београд;
41. Михајловић, Д. (2018). *Положај и улога служби безбедности у савременом управном систему*. Докторска дисертација. Београд: Факултет политичких наука;
42. Павловић Јелена (2015). *Контрола над радом политичке полиције*, мастер рад, Правни факултет Универзитета у Нишу, Ниш;
43. Петровић Милан, Прица Милош (2020). *Посебно управно право са међународним управним правом*, Ниш: Правни факултет Универзитета у Нишу;
44. Петровић П. (2016) *Безбедносно–обавештајне службе Републике Србије*, Београдски центар за безбедносну политику: Београд;
45. Петровић Предраг (2020). *Кључне тачке реформе служби безбедности: Искуство Србије, Северне Македоније и Црне Горе*, Београдски центар за безбедносну политику;
46. Петровић Предраг, Пејић Никић Јелена (2020). *Реформа служби безбедности у Србији у контексту европских интеграција, прЕУговор предлог практичне политике 12/12*, Београдски центар за безбедносну политику;
47. Петровић, П. (2011). *Надзор служби безбедности на Западном Балкану: Случај Србија*. Београд: Београдски центар за безбедноснуполитику (БЦБП). Преузето са:
http://www.bezbednost.org/upload/document/nadzor_sluzbi_bezbednosti_na_zapadnom_balkanu_sl.pdf;
48. Радивојевић, Н. (2013). *Парламентарна контрола Безбедносно-информативне агенције са аспекта безбедносне културе – стање и проблеми*. Нови Сад: Правни факултет у Новом Саду;
49. Савић А. и др, *Основи државне безбедности*, МУП Републике Србије, 1998.
50. Стајић Љубомир (2011). *Основи система безбедности*, Нови Сад: Правни факултет;
51. Стајић, Љ. (2012). *Контрола полиције и служби безбедности*, Нови Сад: Правни факултет;

52. *Стратегија националне безбедности Републике Србије*, Службени гласник РС, број 94 од 27. децембра 2019;
53. Тешић Владимир, *Етиологија и превенција појава угрожавања безбедности*, Београд, 2005;
54. Форца Б. (2009) *Системи безбедности*, Факултет за пословне студије и право у Београду: Београд;
55. Форца, Б. (2019). *Теоријско одређење функција система националне безбедности*. *Безбедност*, год. 61, бр. 1, стр. 40–69;
56. Хацић Мирослав (2009). *Годишњак реформе сектора безбедности*, Центар за цивилно–војне односе, Београд;
57. Хацић, М. (2009). *Биланс реформе сектора безбедности у Србији*. У: Хацић, М. (Ур.), *Годишњак реформе сектора безбедности у Србији*. Београд: Центар за цивилно–војне односе, 23–31.
[http://www.bezbednost.org/upload/document/\(1\)_hadzic_2009_bilans_rsb.pdf](http://www.bezbednost.org/upload/document/(1)_hadzic_2009_bilans_rsb.pdf);
58. Хацић, М., Петровић, П. (2008). *Демократски надзор над применом посебних мера и овлашћења*, Центар за цивилно – војне односе, Београд;
59. Центар за евроатлантске студије (2012). *За динамичнијуреформу сектора безбедности*. *Нови век, тромесечник Центара за евроатлантске студије* бр.Београд: ЦЕАС. Преузето са: <https://www.ceas-serbia.org/images/tromesecnik/Novi-vek-broj-2.pdf>;
60. Шебек В. (2014). *Криминалистичко обавештајни модели организације полиције у контроли криминалитета*, Крагујевац.

Сажетак

ДЕЛАТНОСТ СЛУЖБИ БЕЗБЕДНОСТИ У ПРАВНОМ ПОРЕТКУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Суштинске реформе обавештајно – безбедоносних служби у Републици Србији имају велику важност. Нужно је одредити њихова законска права у обавезе, а још важније континуирано спроводити контролу њиховог рада, како је би дошло до прекорачења привилегија које су им дате. Савремене обавештајне и безбедносне службе у Републици Србији настале су као последица распада Државне заједнице Србије и Црне Горе 2006. године. Према *Нацрту Стратегије националне безбедности* који је објављен 2017. године, безбедносно – обавештајни систем представља функционално обједињен део система националне безбедности, који чине Безбедносно-информативна агенција (БИА), Војнобезбедносна агенција (ВБА) и Војнообавештајна агенција (ВОА). Тема представља један од носећих стубова система безбедности када је у питању Република Србија. Три поменуте службе представљају носећи стуб безбедносно – обавештајног система Србије, па је нужно указати на њихове правне дужности и овлашћења, и указати на постојање разлика између њих, али и преплитању одређених овлашћења са Полицијом.

Кључне речи: *реформа, безбедносно – обавештајни систем, БИА, ВБА, ВОА*

Summary

ACTIVITIES OF SECURITY SERVICES IN THE LEGAL ORDER OF THE REPUBLIC OF SERBIA

Essential reforms of intelligence and security services in the Republic of Serbia are of great importance. It is necessary to determine their legal rights and obligations, and even more importantly, to continuously monitor their work, in order to avoid exceeding the privileges granted to them. Modern intelligence and security services in the Republic of Serbia were created as a result of the dissolution of the State Union of Serbia and Montenegro in 2006. According to the *Draft of National Security Strategy* published in 2017, the security – intelligence system is a functionally unified part of the national security system, which consists of the Security and Information Agency (BIA), the Military Security Agency (VBA) and the Military Intelligence Agency (VOA). The topic represents one of the supporting pillars of the security system when it comes to the Republic of Serbia. The three mentioned services represent the supporting pillar of the security-intelligence system of Serbia, so it is necessary to point out their legal duties and powers, and to point out the existence of differences between them, but also the intertwining of certain powers with the Police.

Key words: *reform, security – intelligence system, BIA, VBA, VOA*

БИОГРАФИЈА КАНДИДАТА

Кандидат Валентина Петковић рођена је 15.01.1992. године у Врању. Завршила је Гимназију *Бора Станковић* у Врању и дипломирала на Правном факултету Универзитета у Нишу, након чега је у школској 2021./2022. години уписала мастер академске студије на Правном факултету Универзитета у Нишу (студијски програм унутрашњих послова). Кандидат тренутно као адвокатски приправник обавља приправнички стаж за полагање правосудног испита. У току студија радила је три године као адвокатски сарадник – студент где је стекла знатно искуство у области грађанског права са посебним освртом на заштиту од дискриминације за предмете који су вођени пред Европским судом за људска права у Стразбуру. Говори енглески језик, бави се хуманитарним радом.

Кандидаткиња се током основних академских студија истакла у бројним ваннаставним активностима као члан Студентског парламента Правног факултета у Нишу, где је обављала следеће функције:

1. Секретар студентског парламента Правног факултета Универзитета у Нишу,
2. Члан уредништва студентског листа *Правник*,
3. Главни и одговорни уредник студентског листа *Правник*,
4. Члан Студентског парламента Универзитета у Нишу,
5. Члан Студентског парламента Правног факултета у Нишу,
6. Члан Европског удружења младих Правника,
7. Координатор ресора за хуманитарни рад студентске организације ССПФ,
8. Члан наставно – научног већа Правног факултета Универзитета у Нишу.